

De Grenzen van de Gouvernestraat

door J.C. Wigmans, 349838

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. De Casus	6
3. Theorie	10
3.1. Grensoordelen en systeemreconstructies	10
3.2. Open of Gesloten, de consequenties van grensoordelen	11
3.3. De Q Methode	13
3.4. De Q methode en grensoordelen	14
4. Operationalisatie en Conceptualisatie	15
4.1. Het Systeem	15
4.2. Conceptueel Model	15
4.3. De Q Sample	17
4.4. De P Set	22
4.5. De Sortering	23
4.6. Data Analyse	23
4.7. Openheid en Geslotenheid	24
5. Analyse	26
5.1. Factor Analyse	26
5.2. Factor 1: De Gouvernestraat als vlakke vloer theater, met een grote rol voor de gemeente	27
5.3. Factor 2: Nadruk op de economische voordelen, terugkomst van het IFFR en filmfunctie	29
5.4. Factor 3: De wijk dient te profiteren en het proces is belangrijk	31
5.5. Factor 4: De gemeente op de achtergrond, financieel duurzame exploitatie	31
5.6. Factor 5: Icoon functie op stedelijk niveau, ruimte voor meerdere kunstvormen	33

5.7. <i>Overeenkomsten en Verschillen, Open of Gesloten?</i>	35
5.8. <i>De Factors en Persoonlijke Systeemreconstructies: Verklaringen</i>	40
6. Conclusie	45
6.1. <i>De Toekomst van het Pand</i>	45
6.3. <i>De Mogelijke Consequenties en Aanbevelingen</i>	47
6.2. <i>Grensoordelen, systeemreconstructies en de Q methode</i>	49
7. Literatuurlijst	51
Bijlage 1: Lijst met Statements	53
Bijlage 2: Lijst met Respondenten	59
Bijlage 3: Instructie voor Sortering	64
Bijlage 4: Correlatietabel van Factors	65

H1 Inleiding

Medio 2010 verhuist een van de iconen van de Rotterdamse culturele sector definitief naar een nieuw onderkomen op de Wilhelminapier. Met het vertrek van het Lanteren/Venster uit de Gouvernestraat is er een einde gekomen aan een tijdperk. Het pand heeft een prominente rol gespeeld in de moderne geschiedenis van de stad. Het International Filmfestival Rotterdam (IFFR) is er op gericht en het was jarenlang een van de hoofdlocaties. Vele, later beroemde bandjes traden er op en er werden film- en theatervoorstellingen gehouden. Er was een horecagelegenheid waar mensen ook overdag terecht konden. Met de verhuizing van het Lanteren/Venster verdwijnt veel levendigheid uit de wijk, het Oude Westen. Oorspronkelijk wordt er een andere functie gezocht voor het pand, maar het College van Rotterdam beslist anders. Het pand dient een culturele functie te behouden.

Op dit moment maken Theatergroep MAX, Dansateliers en Productiehuis Rotterdam gebruik van het pand. Er worden voorstellingen gehouden en er wordt gerepeteerd. In 2013 loopt echter het huidige Cultuurprogramma af en dan loopt tevens het contract met deze gebruikers af. Er dient een nieuwe bestemming voor het pand te worden gevonden maar door de economische crisis heeft de gemeente geen geld beschikbaar voor de benodigde verbouwing en subsidie aan de huurders. Daarnaast is het hoogst onzeker dat in 2013 de huidige gebruikers nog bestaan, gezien de plannen van het kabinet Rutte. Omdat het nieuwe Lanteren/Venster muziek en film programmeert is het lastig om het pand in oude glorie te herstellen. In opdracht van de Dienst Kunst en Cultuur (DKC) en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) wordt daarom onderzoek gedaan naar hoe de belangrijkste betrokkenen aankijken tegen de toekomst van het pand.

Om dit te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van het concept ‘boundary judgements’¹, een concept uit de complexiteitwetenschap dat beschrijft hoe mensen een systeem voor zichzelf afbakenen. Een grensoordeel is een antwoord op de vraag wat of wie belangrijk is, wat er toe doet voor mensen en wat niet (Flood 2006: 93). Verschillende grensoordelen samen vormen een systeemreconstructie en deze reconstructie vormt het onderwerp van onderzoek. De grensoordelen en reconstructies worden onderzocht met behulp van de Q methode (Teisman et. al 2009: 122). Dit is een methode waarbij respondenten gevraagd wordt om een set statements te rangschikken op

¹ In dit onderzoek zal verder gerefereerd worden aan grensoordelen

basis van hun preferentie, mening of oordeel. (Van Exel en de Graaf, 2005: 1). In hoofdstuk 3 en 4 worden deze concepten verder toegelicht en uitgewerkt.

Omdat grensoordelen nog niet onderzocht zijn met behulp van de Q methode is de hoofdvraag van dit onderzoek tweeledig. Aan de ene kant wordt de vraag beantwoord hoe de betrokkenen de toekomst van het pand zien, en wat dit betekent voor de planvorming? Aan de andere kant is het doel van dit onderzoek om na te gaan of grensoordelen en systeemreconstructies onderzocht kunnen worden met behulp van de Q methode?. Deze vragen worden beantwoord met behulp van een aantal deelvragen. Ten eerste, welke grensoordelen kunnen onderscheiden worden met betrekking tot de toekomst van het pand? Ten tweede, is het mogelijk om het conceptuele model van de Q methode aan te passen, zodat het mogelijk wordt om grensoordelen te onderzoeken Ten derde, welke systeemreconstructies bestaan er? Tenslotte, hoe correleren de oordelen van betrokkenen op deze reconstructies? Om de vraag te beantwoorden wat de gevonden reconstructies voor het verdere proces kunnen betekenen wordt gebruikt van theorie over participatieve beleidsvorming. In de hoofdstuk 3, 4 en 5 worden deze deelvragen beantwoord. In hoofdstuk 6 zullen de hoofdvragen worden beantwoord.

H2: De Casus

Het pand aan de Gouvernestraat 133 heeft een rijke geschiedenis. Het opent in 1909 en is daarmee een van de oudste panden in het centrum van Rotterdam waarin nog cultuur is gevestigd. Oorspronkelijk getiteld 'Ons Huis', biedt het pand ruimte aan een maatschappelijke instelling die, samen met onder andere theatervoorstellingen, een huisarts en een bibliotheek gericht is op de verheffing van de arbeider. Het gebouw overleeft de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog en in 1949 wordt de eerste filmzaal aan het gebouw toegevoegd, Venster 1. Destijds was er boven de theaterzaal een glazen koepel die voor daglicht zorgde in de zaal. Deze koepel werd de Lantaarn genoemd, waarna het pand door het leven ging als het Lanteren/Venster. Het biedt in de decennia na de oorlog plaats aan film, muziek en theater. In de jaren 80 vindt in het gebouw het eerste International Film Festival Rotterdam plaats, waar het pand tot aan de verhuizing altijd een centrale functie voor zou blijven vervullen. In de jaren negentig komt er een discussie op gang over de geschiktheid van het pand voor de toekomst. De bioscoopzalen zijn klein, en de zitruimte is krap. Daarnaast is het gebouw langzaam in verval geraakt en dienen er grote verbouwingen te worden uitgevoerd om het weer aan de eisen van de tijd te laten voldoen. De kosten voor deze renovaties zijn hoog, waardoor uiteindelijk besloten wordt om te verhuizen naar de Wilheminaapier. In 2010 krijgt die verhuizing zijn beslag en wordt het pand waar men de naam aan te danken heeft achtergelaten². Dit zadelt de gemeente met een probleem op. Het is namelijk onduidelijk wat er met het pand aan de Gouvernestraat dient te gebeuren. Daarom onderzoekt in 2008 de dienst Kunst en Cultuur (DKC), als al bekend is dat het Lanteren/Venster gaat verhuizen, mogelijke bestemmingen voor het pand. Daarbij kijkt men ook naar de rol van het pand binnen de stad. Het College van Rotterdam besluit in 2009 dat na de verhuizing van het Lanteren/Venster naar de Wilheminaapier het oude gebouw aan de Gouvernestraat een culturele functie dient houden.

Na de verhuizing van het Lanteren/Venster blijft het oude pand in bezit van Stichting Lantaren/Venster. Vanwege de benodigde investeringen om het pand weer te laten voldoen aan de eisen van zowel de tijd als de wet en recht te doen aan de uitspraak van het College, wordt besloten dat het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) het voor een symbolisch bedrag overneemt. Omdat de investeringen dermate omvangrijk zijn, wordt het niet realistisch geacht om een marktpartij het pand te laten aanschaffen en exploiteren. Daarbij komt dat de huidige gebruikers op dit moment niet

² <http://www.lantarenvenster.nl>, en <http://nl.wikipedia.org/wiki/LantarenVenster>, bezocht op 14-7-2011

in staat zijn om een kostendekkende huur te betalen. Verder is er nog geen besluit over de inhoudelijke en financiële randvoorwaarden genomen, waardoor er wordt besloten dat de gemeente voor de komende twee jaar het pand verhuurt aan de nieuwe gebruikers en de broodnodige reparaties uitvoert (Agendapost Aankoop Gouvernestraat 129-133). In 2013 komt er een nieuw Cultuurprogramma Binnenstad en wordt besloten welke nieuwe invulling er in het pand komt. In maart 2011 gaat het College akkoord met de aanschaf van het pand door het OBR.

Ten tijde van het onderzoek van DKC liggen er een aantal mogelijkheden op tafel voor het ontwikkelen van het pand. Er is het plan om de Gouvernestraat op te nemen in de 'Music Mile'. Dit bestaat uit het voornemen om het gebied rond de Nieuwe Binnenweg, Gouvernestraat en Kruiskade te identificeren en promoten als 'muziekgebied'. Met Rotown op de Nieuwe Binnenweg, een experimenteel podium in de Gouvernestraat, Club Watt op de Kruiskade en verschillende platenwinkels in het gebied is dit een reële optie. Echter, doordat Club Watt gedwongen wordt te sluiten en WORM, de beoogde instelling voor het podium in de Gouvernestraat, op een andere plek onderdak vindt is dit idee in de ijskast gezet. Daarnaast is er de optie om een 'Urban Culture' podium te vestigen in het pand, waar jongeren uit verschillende culturen samen kunnen komen. Het biedt ruimte voor workshops, expositie en repetitie op het gebied van mode, muziek en dans, met name gericht op jongeren. Uiteindelijk wordt ook hier niet voor gekozen omdat de Maassilo deze functie al vervult. Tenslotte is er de optie dat het Productiehuis van de Rotterdamse Schouwburg, samen met de theaterwerkplaats van Lanteren/Venster een plek krijgt voor de productie en begeleiding van jong talent (Dienst Kunst en Cultuur, 2008). Uiteindelijk, mede gezien het feit dat de vlakke vloer zalen als belangrijk kenmerk van het podium worden gezien, wordt voor deze optie gekozen (Cultuurprogramma Rotterdam Binnenstad 2010: 37). Naast het Productiehuis krijgen ook Theatergroep MAX en Dansateliers onderdak aangeboden in het pand. Zij zijn verenigd in Stichting de Gouvernestraat, die het pand huurt van de gemeente voor de periode van het Cultuurplan 2009-2012. Het pand valt volgens het Cultuurprogramma onder de actielijn 'Consolideren', wat betekent dat het pand een cultuurhistorische waarde voor de stad bezit en dat het pand voor de stad dient te worden behouden (2010: 24). Bij verlies van deze zalen zou de stad nog slechts één vlakke vloer zaal overhouden, de kleine zaal van de Schouwburg (Dienst Kunst en Cultuur, 2008).

Binnen de gemeente bestaat de discussie of de nieuwe bestemming van het pand gericht dient te zijn op de wijk waar het in ligt, het Oude Westen, of dat het een uitstraling op stedelijk niveau krijgt. Een bestemming op stedelijk niveau betekent dat het ook bezoekers van buiten de stad dient te trekken. Dit is een belangrijke beslissing, want het bepaalt voor een groot gedeelte zowel de programmering als wie de mogelijke gebruikers van het pand zijn. De huidige gebruikers

programmeren weliswaar ook voor de wijk, maar zijn voornamelijk op de stad gericht. De reden dat deze discussie wordt gevoerd is dat de buurt een van de aandachtswijken van Vogelaar is. Het is een wijk met vele uitdagingen en culturen en men wil een proces van *gentrification*³ op gang brengen, waarbij de wijk aantrekkelijk wordt voor de zogeheten creatieve klasse⁴. Het pand kan hier een belangrijke rol in spelen. Onderzoek laat namelijk zien dat een van factoren die een stad aantrekkelijk maakt voor de creatieve klasse een groot aanbod van cultuur is. Een aansprekende functie in het pand kan een rol spelen in het aantrekken van deze (gewilde) groep mensen. Vooral voor Rotterdam, dat gezien zijn reputatie niet als eerste uit de bus komt als gewilde stad voor de creatieve klasse (Marlet 2009).

Nu zit de gemeente met het probleem dat het een pand heeft dat niet kostendekkend kan worden verhuurd terwijl de gemeente zelf in financieel zwaar weer verkeert. Daardoor is er geen geld beschikbaar om de benodigde verbouwing te bekostigen. Het pand dient een culturele functie te vervullen maar het contract met de huidige huurders loopt eind 2012 af. Vanwege de bezuinigingsplannen van het kabinet Rutte is nog onduidelijk of de huidige huurders dan überhaupt nog bestaan. Tevens is in het Cultuurprogramma Binnenstad Rotterdam 2010 de wens opgenomen dat de gevel van het pand, op dit moment gesloten (afbeelding pand invoegen), open wordt gebroken. Kortom, aan de ene kant is er de wens om de culturele functie te behouden en veel goodwill, aan de andere kant is er geen geld en geen plan om het pand te ontwikkelen. Binnen deze context wordt de vraag gesteld hoe de betrokkenen bij het pand in de Gouvernestraat de toekomst zien.

³ Het proces waarbij een achterstandswijk door kunstenaars wordt ontdekt vanwege de lage huren. Door de aanwezigheid van cultuur wordt de wijk aantrekkelijker voor hogere inkomens. Door de komst van deze hogere inkomens gaat het aanzien van de wijk er op vooruit, en stijgen de woningprijzen. Vergelijkbare processen hebben zich voorgedaan in Manhattan, New York of de Pijp in Amsterdam (Marlet 2009)

⁴ Gebiedsvisie Het Oude Westen 'Binden en Verleiden' (2008). De creatieve klasse is de naam voor een groep mensen die werkzaam is in de creatieve sector, overheid, onderwijs en andere kennisinstellingen. Deze groep is bovenmatig geïnteresseerd in cultuur en is in die hoedanigheid een vliegwiel voor economische groei in een stad. Cultuur is een van de voornaamste redenen tot vestiging in een stad. Met name podiumkunsten en programmering in de avond spelen hier een grote rol in (Marlet 2009)

H3 Theoretisch kader

3.1. Grensoordelen en systeemreconstructies

Mensen bevolken een complexe wereld, waarin een veelheid van informatie, relaties en instituties bestaan. In de publieke sector zijn er vaak vele belangen, organisaties en personen betrokken bij processen waardoor het geheel moeilijk te overzien wordt. Gezien de cognitieve capaciteiten van mensen is het simpelweg niet mogelijk om alle relaties, informatie en instituties als gelijkwaardig te beschouwen (Jones en Baumgartner 2005: 55). Om deze complexiteit begrijpelijk en overzichtelijk te houden maakt ieder van ons onderscheid tussen wat belangrijk en niet belangrijk is. Door deze 'bounded rationality' worden we gedwongen keuzes te maken en te bepalen wat belangrijk is (Jones en Baumgartner: 32, Teisman et. al. 2009: 127). Deze oordelen die worden geveld over de omgeving worden in de complexiteitsliteratuur grensoordelen genoemd. Deze bepalen bijvoorbeeld wie gezien wordt als doelgroep, welke issues belangrijk zijn en wie als verantwoordelijke wordt beschouwd. Daarnaast bepaalt het ook welke zaken niet van belang worden geacht (o.a. Flood 2006: 92-93, Meadows 2009: 96, Teisman et. al.: 127). Kortom, grensoordelen bepalen hoe een systeem of onderwerp wordt afgebakend. Hierdoor wordt de complexiteit van de omgeving gereduceerd en overzichtelijk gemaakt (Teisman et. al.: 124).

Hoewel het voor ieder van ons noodzakelijk is om grenzen te trekken (anders hebben we immers niks om over te debateren en kunnen er geen keuzes worden gemaakt), zijn er tussen individuen en groepen verschillen in hoe systemen worden afgebakend. Het problematische karakter van grensoordelen wordt dan ook gevormd doordat grenzen (in de sociale wereld) nooit onbetwistbaar zijn. Hierdoor vormen verschillen van inzicht over bijvoorbeeld landsgrenzen, identiteit van volkeren en wie wel of niet mag meedoen in het ontwikkelen van een nieuw cultureel pand de bron voor discussie en onenigheid (Meadows: 94-99). Een onderbelicht punt is dat mensen ook dezelfde afbakening kunnen maken. Men kan het eens zijn over kwesties, en zodoende bepaalde grensoordelen delen. Hoe zou het anders mogelijk zijn dat mensen zich verenigen in politieke partijen?

De grensoordelen van een persoon met betrekking tot een bepaald systeem bepalen hoe iemand een systeem reconstrueert. Dit betekent dat de werkelijkheid, onafhankelijk van een individu, anders is dan hoe hij deze waarneemt (Teisman et. al: 130). De systeemdenker Chuchman noemt deze reconstructies 'action-areas'. Deze ontstaan in relatie tot en hebben betrekking op de

dingen die ons bezighouden. Het gevolg hiervan is dat bepaalde zaken letterlijk buiten het blikveld vallen. Wat als oplossing en als probleem wordt beschouwd, wordt voor een groot deel bepaald door deze kaders (Flood: 93-94). Tenslotte hoeft het niet veel voorstellingsvermogen om te zien wat de rol van grensoordelen en persoonlijke reconstructies in bestuurlijke processen kunnen zijn. Indien veel actoren betrokken zijn, kunnen uiteenlopende systeemreconstructies leiden tot onduidelijkheid, onenigheid en algemene vertraging van het proces.

Vanwege de subjectiviteit van zowel een grensoordeel als de systeemreconstructie zijn deze met waarde geladen. De positie van een actor ten opzichte van een bepaalde kwestie wordt bepaald door zijn eigen overtuiging en de daar uit voortvloeiende grensoordelen. Dit veronderstelt dat de waardes die iemand belangrijk vindt vooraf gaan aan het oordeel dat men over de eigen omgeving velt (Flood: 129). Het is echter niet zo dat de waarde onderliggend aan het oordeel onveranderbaar is. Net zoals een grensoordeel, kan een waarde veranderen door de ervaring (Ullrich 1998: 6). Dit onderscheid is relevant omdat de grensoordelen en persoonlijke reconstructies van de betrokkenen de onderwerpen van onderzoek zijn.

Het wordt hierboven al even aangestipt, het verschil tussen een systeemreconstructie en het systeem. Het is duidelijk dat aan dit onderzoek de overtuiging ten grondslag ligt dat iedereen een eigen ervaring en opvatting van de werkelijkheid heeft. Het is echter niet zo dat hiermee de werkelijkheid kan worden verklaard als optelsom van verschillende systeemreconstructies. Hoewel niet het onderwerp van onderzoek, wordt er in dit paper vanuit gegaan dat er een subjectonafhankelijke werkelijkheid bestaat. Simpel gezegd: Het pand aan de Gouvernestraat staat er nu eenmaal. Dat is een subjectonafhankelijk feit. Het heeft voor de betrokkenen die beslissingen dienen te nemen geen enkele zin daarover te discussiëren. Zij zien zich immers geconfronteerd met het vraagstuk wat er met dit feit moet worden gedaan. De grensoordelen en reconstructies van personen zijn niet gemakkelijk kenbaar, omdat deze altijd gefilterd worden door de eigen grensoordelen en reconstructie van de omgeving. Toch lijkt het mogelijk te zijn om hier grondig onderzoek naar te verrichten met behulp van de Q methode.

3.2. Openheid of Geslotenheid: de consequenties van grensoordelen

De verschillende systeemreconstructies die bestaan onder de actoren kunnen consequenties hebben voor het verloop van het besluitvormingsproces. Het is niet onvoorstelbaar dat de verschillende systeemreconstructies die uit het onderzoek komen op verschillende gebieden met elkaar in tegenspraak zijn, waardoor samenwerking lastig wordt. Om te kunnen beoordelen welke consequenties de verschillende reconstructies kunnen hebben voor het vervolg van het proces wordt

gebruikt gemaakt van theorie over interactieve, of participatieve besluitvorming. Hiermee wordt bedoeld op een gezamenlijk proces waarin actoren deelnemen, kritiek leveren en op basis van ervaring en kennis voorstellen doen (Edelenbos et al, 2001: 18). Er is, kortom, sprake van beleidsbeïnvloeding door partijen buiten de overheid, in dit geval de gemeente. Hoewel men nog niet zover is, lijkt de casus van de Gouvernestraat bij uitstek geschikt te zijn voor een participatief proces. De gemeente kan niet zelf de financiering en programmering verzorgen en is daarom in principe afhankelijk van andere partijen. Hieronder worden een aantal facetten besproken van interactieve besluitvorming die voor het slagen van een dergelijk proces van belang zijn. Deze worden gebruikt om de verschillende systeemreconstructies te analyseren, en op basis van deze analyse worden een aantal mogelijke consequenties besproken.

Bij participatieve besluitvorming is de mate van openheid van belang, zowel op inhoudelijk als procesmatig vlak. Een open proces kan gekarakteriseerd worden als een min of meer wanordelijk leerproces. Hierbij is het uitgangspunt geen vaststaand doel, maar is het bepalen van de wenselijke uitkomsten onderdeel van het proces. Hierdoor is er sprake van onzekerheid, ambiguïteit en complexiteit. Deze aspecten krijgen de ruimte waardoor het beleid aangepast wordt aan de complexe, sociale werkelijkheid. Tegenover een open houding staat een gesloten, technocratische houding (Edelenbos et al: 15-17) Hierbij sluit de overheid zich af van de omgeving en worden besluiten grotendeels onafhankelijk van andere actoren genomen. De input van belanghebbenden is hierbij klein, en onzekerheid en complexiteit worden als bedreiging gezien van het verloop van het proces. Een gesloten proces heeft als gevaar dat er niet genoeg draagvlak voor het beleid bestaat, dat hierdoor het beleid niet goed tot uitvoer kan worden gebracht, en dat hierdoor de vooraf geformuleerde beleidsdoelen niet behaald kunnen worden (Edelenbos et. al: 18, Teisman 2007: 25). In de conclusie worden ingegaan op de vraag of de houding van DKC een open of gesloten proces impliceert, en wat hier de gevolgen van kunnen zijn, gezien de houding van de andere actoren.

De open- of geslotenheid van actoren worden met behulp van twee aspecten geanalyseerd. De systeemreconstructies worden geanalyseerd aan de hand van deze twee aspecten, om te bepalen tot in hoeverre de actoren die deze reconstructies delen een open of gesloten houding hebben. Ten eerste is er de inhoudelijke openheid. Hierbij gaat het om de ruimte voor nieuwe ideeën, om af te wijken van bestaande opvattingen en de flexibiliteit om het doel dat men voor ogen heeft aan te passen (Pröpfer en Steenbeek, 1998: 293, Teisman: 37). Omdat de inhoud in dit geval naar verschillende facetten van de casus verwijst, zullen deze apart worden besproken tijdens de analyse. Het tweede aspect heeft betrekking op de openheid van het proces. Dit betekent dat men open staat voor andere actoren, ook al verschillen deze wellicht van mening. Daarbij ligt het doel

van het proces, of datgene wat bereikt dient te worden met het beleid, niet van te voren vast. Er bestaat wel een richting, maar deze kan aangepast worden, ook door andere actoren dan de overheid (Koppejan en Klein, 2000: 369). Tenslotte worden lastige actoren niet op voorhand uitgesloten (Edelenbos et al: 15).

Een voorwaarde voor deelname aan een beleidsproces is dat men over een aantal zaken gelijkgesteld is (Snow et al, 1986: 464). Het heeft geen zin om als gemeente een open houding te hebben ten opzichte van het proces, als andere actoren en belanghebbenden weigeren mee te werken, en vice versa. Hetzelfde geldt voor de inhoud: als men als gemeente vasthoudt aan één optie, terwijl de betrokkenen de inrichting van het pand anders voor zich zien dan is er weinig ruimte voor samenwerking. De systeemreconstructies die tijdens dit onderzoek worden gevonden worden aan de hand van bovenstaande aspecten geanalyseerd, waarna er gekeken wordt of er overeenstemming is over een aantal fundamentele zaken in de casus. Deze fundamentele zaken worden hieronder kort toegelicht.

Ten eerste is er de rol van de gemeente. De verwachting is dat alle actoren een mening zijn toegedaan over hoe de gemeente zich dient op te stellen. Sommigen zullen wensen dat de gemeente zich op de oppervlakte houdt, terwijl anderen een actieve rol van de gemeente verwachten. Belangrijk hierin is hoe de gemeente, en met name DKC, haar eigen rol ziet. DKC heeft een hoofdrol in het verhaal en degene met de legitimiteit om beslissingen uit te voeren. Hoe zij zich opstelt, ten opzichte van het proces, de inhoud en de te betrekken actoren is essentieel voor het karakter dat het verloop van de besluitvorming zal krijgen. Ten tweede is er de inhoud en de mate waarin dit is vast omljnd is. Er zijn veel mogelijkheden buiten een culturele functie, en hier zal men het op zijn minst over eens dienen te zijn. Een accommodatie voor winkels is wezenlijk iets anders dan een theater gericht op wijkbewoners. Daarnaast is de mate waarin men openstaat voor alternatieve invullingen belangrijk voor het verloop van het proces. Als actoren serieus betrokken worden dan dient er openheid te bestaan met betrekking tot de mogelijke invulling van het pand. Tenslotte, en deze is gerelateerd aan de eerste, is men voorstander van een open of gesloten proces. Ook actoren buiten de gemeente om kunnen een mening hebben over het betrekken van andere partijen, die zij wel of niet als belangrijk beschouwen.

3.3. De O Methode

Deze methode is in het begin van de twintigste eeuw ontwikkeld door William Stephenson (1935) om het onderzoeken van menselijk gedrag mogelijk te maken, als alternatief voor surveys. (Brown 1988: 12, McKeown en Thomas 1988: 11). Hoewel de methode in uiteenlopende vakgebieden

wordt gebruikt, van de medische wetenschap tot politicologie, is het een methode die niet algemeen bekend is (McKeown en Thomas: idem). De methode is er op gericht om met behulp van het sorteren van statements een respondent zijn eigen visie of referentiekader te laten construeren. Door dit met meerdere betrokkenen bij een onderwerp te doen kan de onderzoeker achterhalen welke visies er bestaan en hoe mensen hier aan correleren (zich hiertoe verhouden).

De belangrijkste aanname van de Q methode is dat subjectiviteit niets anders is dan het standpunt (point-of-view) van een persoon over een bepaald issue. Als zodanig is subjectiviteit altijd gebaseerd op het interne referentiekader waarmee iemand de wereld beschouwt. Volgens de Q methode is dit interne referentiekader echter wel kenbaar omdat menselijk gedrag hier de uiting van vormt. Als iemand de frases ‘volgens mijn mening’, of ‘mijn inziens’ gebruikt dan geeft degene hiermee uiting aan een persoonlijke ervaring, en laat hiermee zijn persoonlijke referentiekader zien. De Q methode biedt een manier om dit referentiekader systematisch te onderzoeken door dit tot object van onderzoek te maken. Door de subjectiviteit van een respondent *operant* te maken, wordt het mogelijk om de structuur van iemands attitude of standpunt bloot te leggen. Het onderliggende axioma van de Q methode is dat subjectiviteit altijd gebaseerd is op het interne referentiekader en dat dit als zodanig kenbaar is (Brown: 46, van Exel en van de Graaf: 2005: 1, McKeown en Thomas: 12).

De wijze waarop de respondent uiting kan geven aan zijn standpunt is door middel van een sortering van statements (de Q sample). Deze sortering gebeurt op een continuüm van ‘beschrijft mijn positie helemaal niet’ tot ‘beschrijft mijn positie uitstekend’. De statements die gesorteerd worden, zijn gebaseerd op de meningen en standpunten die binnen een bepaald issue bestaan: het discours (Brown: 47). Hierdoor wordt het mogelijk voor de respondent om zijn mening weer te geven binnen de context van het onderzochte domein. Q methodologie gaat er namelijk van uit dat meningen, feiten en woorden alleen maar betekenis hebben in relatie tot het geheel en tot de andere onderdelen van het discours (Laswell 1948: 218, via Brown: 46). Door het maken van een sortering blijft deze context behouden omdat de respondent geconfronteerd wordt met een overzicht van mogelijke standpunten. Het gevolg hiervan is dat door het analyseren van de verzamelde data niet alleen kan worden onderzocht hoe mensen zich verhouden tot de verschillende posities die mogelijk zijn binnen het issue, maar ook hoe mensen zich onderling verhouden. Hierdoor kan inzicht verkregen worden in de verdeling van standpunten binnen de populatie en waar de grote verschillen zich bevinden (Brown: 46-48, Cuppen et al. 2010: 581, McKeown en Thomas: 23-24).

Dit inzicht wordt verkregen omdat bij de Q methode de individuele sorteringen geanalyseerd worden met behulp van factor analyse. Bij Q wordt hiermee gekeken of er significante

clusters van gemeenschappelijke ‘points-of-view’ bestaan binnen de populatie van meningen. Deze ‘factors’ vormen het referentiepunt waarmee de respondenten bij een Q methode kunnen worden gemeten en ook hoe zij zich onderling tot deze standpunten verhouden (van Exel en de Graaf: 1).

3.4. De Q methode en Grensoordelen

De aannames die ten grondslag liggen aan de Q methode lijken hem zeer geschikt te maken om onderzoek te doen naar grensoordelen en persoonlijke referentiekaders. Zoals gezegd stelt men dat de subjectiviteit van een persoon te onderzoeken is en dat het persoonlijke referentiekader te reconstrueren is door middel van een sortering. Dit sluit aan op de gedachte dat de grensoordelen van een persoon een persoonlijk referentiekader vormen die bepalen hoe hij of zij de werkelijkheid beschouwt. De input van een onderzoek met de Q methode, de statements, worden doorgaans betiteld als ‘meningen’. De koppeling van grensoordelen aan dit begrip lijkt voor de hand te liggen. Een mening is een ander woord voor oordeel, en de oordelen die mensen, bewust of onbewust, vellen over hun omgeving bepalen hoe zij hun omgeving zien. De mening die men bijvoorbeeld is toegedaan over de rol van de gemeente in de ontwikkeling van het pand is in wezen een grensoordeel over het bereik van deze rol. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de koppeling van grensoordelen, systeemreconstructies en de Q methode.

Tenslotte heeft het gebruik van de Q methode bij het onderzoeken van systeemreconstructies gevolgen voor de dubbele hermeneutiek die bij sociale wetenschappen een rol speelt. De deelnemers aan het onderzoek worden niet alleen geconfronteerd met hun eigen grensoordelen, maar ook met die van anderen. Aan de hand van de populatie van oordelen wordt gevraagd aan respondenten om hun eigen referentiekader vorm te geven. Doordat ze worden geconfronteerd met andere uitingen kunnen ze aan het denken worden gezegd en ter plekke hun visie herzien. Dit betekent dat het doen van onderzoek naar grensoordelen invloed heeft op de betreffende oordelen. De vraag is of dit problematisch is, aangezien een aangepaste visie van een persoon nog steeds de visie van een persoon is. En het gaat in dit onderzoek om het persoonlijke referentiekader, niet over de vraag waardoor dit beïnvloed wordt. Daarnaast is het ook aannemelijk om te stellen dat de mensen, betrokken bij het proces rondom de Gouvernestraat, wel op de hoogte zijn van andermans standpunten. Het betekent dus dat de uitslagen van het onderzoek wellicht mede beïnvloed zijn door het onderzoek zelf. Of dit ook daadwerkelijk een probleem is, zal blijken in bespreking van de resultaten.

H4 Operationalisatie en Conceptualisatie

In dit hoofdstuk wordt het systeem gedefinieerd en het conceptuele model van de Q methode, gekoppeld aan systeemreconstructies en de groep respondenten, besproken. Verder worden de statements gepresenteerd en de criteria uitgelegd voor significante factors.

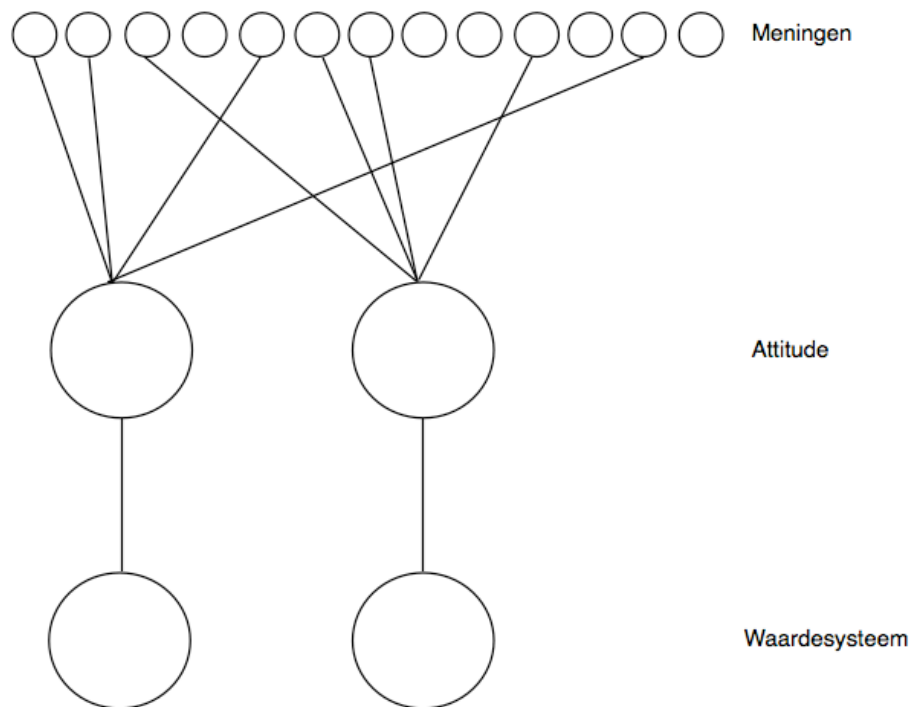
4.1 Het Systeem

Als men onderzoek wil doen naar de systeemreconstructies die er bestaan over een bepaald systeem, dan dient het systeem dat men reconstrueert uiteraard te worden gedefinieerd. In het geval van dit onderzoek is dit de toekomst van het pand aan de Gouvernestraat. Bij aanvang van dit onderzoek was niet bekend wat wel en niet relevant was voor de betrokkenen. Daarom is vanaf het begin een zeer open, inductieve houding aangenomen. Dit is mede ingegeven door het bewustzijn dat men er ook als onderzoeker een bepaalde opvatting over het systeem op nahoudt en dat dit niet te veel in de weg mag staan. Er is voor gekozen om door documentanalyse en gesprekken een aantal aspecten te benoemen die als essentieel onderdeel kunnen worden beschouwd. Dit is geen definitieve afbakening en meerdere malen tijdens het onderzoek bijgesteld. Ten eerste is er het fysieke aspect, dat slaat op het pand zelf. Het is duidelijk dat dit begrensd wordt door huizen aan alle kanten. Ten tweede is er het tijdsaspect. Toekomst is een ruim begrip maar in het geval van dit onderzoek redelijk eng afgebakend. Het breekpunt is het cultuurprogramma 2013. Dan dient er een uitvoerbaar plan te liggen voor het pand. De toekomst beslaat de komende twee jaar, hoewel de gevolgen van die planvorming uiteraard nog langer doorwerken. Het ruimtelijke aspect van de kwestie heeft drie lagen. Ten eerste is er de wijk waar het ligt, het Oude Westen. Ten tweede het gebied waar het in ligt, waar met name de Nieuwe Binnenweg bij hoort. Tenslotte de stad als geheel, waarbinnen het pand ook een functie vervult. Het sociale aspect van het systeem wordt afgebakend met behulp van de respondenten. Door aan hen te vragen wie betrokken zijn bij het proces is gepoogd een zo goed mogelijke dekking te bereiken. Op voorhand wordt in ieder geval niemand uitgesloten.

4.2. Conceptueel Model

De onderliggende aanname bij de Q methode is dat er meer meningen dan attitudes bestaan binnen een discours. Dit betekent dat meerdere meningen over een onderwerp samen een attitude vormen. Figuur 4.1. geeft dit schematisch weer. Dit betekent tevens dat mensen van mening kunnen verschillen maar wel min of meer dezelfde attitude ten opzichte van iets kunnen hebben (Brown

1980: 68-70). Het dagelijks leven kent genoeg voorbeelden die dit onderstrepen. Men hoeft het niet eens te zijn met alles wat een politieke partij in zijn programma heeft staan om het toch eens te zijn met haar algemene zienswijze op problemen in de samenleving. Zo is het ook met attitudes aangaande bepaalde onderwerpen. Het betekent ook dat de meningen van mensen persoonlijk zijn, en vanwege het persoonlijke karakter bijna een oneindige variatie kennen. Persoonlijke ervaring, waarden en taalgebruik kunnen voor de indruk zorgen dat mensen niet dezelfde attitude delen.

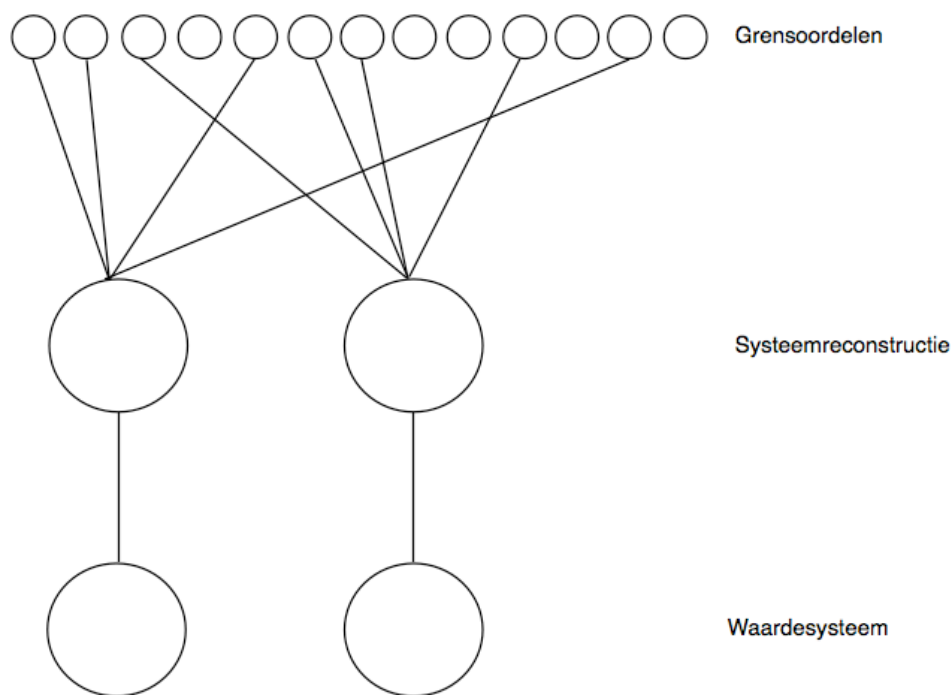
Figuur 4.1. Conceptueel model Q Methode (naar Brown 1980: 69)

De attitudes kunnen verklaard worden met behulp van waardesystemen en overkoepelende geloofsovertuigingen. Bijvoorbeeld door te geloven in een kleine overheid, of in een liberale samenleving waar iedereen zijn eigen leven dient te kunnen leiden (Brown: 70). Volgens de Q methode bestaan er minder waardesystemen dan attitudes, waardoor binnen een bepaalde geloofsovertuiging meerdere attitudes ten opzichte van een onderwerp kunnen bestaan. Een voorbeeld hiervan is het verschil van mening binnen een religie over homoseksualiteit. Men kan dezelfde leerstellingen aanhangen maar wel verschillen in de attitude die men heeft aangaande de posities van homoseksuelen binnen en buiten de kerk.

De meningen vormen de input voor het onderzoek dat met de respondenten wordt uitgevoerd. Doordat respondenten hun meningen bij Q sorteren, en hiermee hun eigen attitude weergeven, kunnen door de statistische analyse van deze persoonlijke attitudes de gemeenschappelijke perspectieven boven water worden gehaald. Vervolgens is te zien hoe personen

op een bepaalde attitude (factor) correleren. De attitudes die uit de analyse komen zijn ideaaltypen. Dit wil zeggen dat er een perfecte sortering bestaat die volledig correleert met de attitude. Gemeten wordt dus hoe een persoon zich verhoudt ten opzichte van een de perfecte sortering voor een betreffende attitude (McKeown en Thomas: 39). Verderop in dit hoofdstuk wordt ingegaan op de eisen die worden gesteld aan een significante correlatie.

Voor dit onderzoek is gekozen om dit conceptueel model te adapteren en aan te passen aan het object van onderzoek, grensoordelen en systeem reconstructies. Zoals te zien is in Figuur 4.2 worden hierbij de meningen in het model vervangen door grensoordelen. Zoals in hoofdstuk 3 wordt geschreven zijn de grensoordelen van een persoon genuanceerd en gevormd door

Figuur 4.2 Conceptueel model voor onderzoek naar reconstructies

zijn of haar ervaring en overtuiging. Door deze nuancering kan men stellen dat grensoordelen, evenals meningen, een bijna oneindige variatie kunnen hebben. Daarom wordt gepoogd om in de selectie van respondenten en het selecteren van statements voor het onderzoek een zo groot mogelijke diversiteit van standpunten te dekken. Ondanks het feit dat men kan verschillen in de grensoordelen die men velt, is de aanname voor dit onderzoek dat men wel op min of meer dezelfde wijze het systeem kan reconstrueren. Er zijn altijd meerdere aspecten aan een onderwerp en dat men over een bepaald aspect verschillende oordelen heeft, wil nog niet zeggen dat dit verschil past binnen een algemenere manier van kijken. Vandaar dat er voor gekozen is om systeemreconstructies los te koppelen van het individu in die zin dat een systeemreconstructie niet uniek is voor een

individu, maar de reconstructie van een groep individuen kan weergeven. De argumentatie hiervoor is hetzelfde als bij de Q methode. Als men over iets van inzicht verschilt betekent dit nog niet dat men op een ander niveau niet hetzelfde aankijkt tegen het probleem.

De verklaring van de bestaande systeemreconstructies kan volgens dit model gevonden worden in dezelfde hoek als de Q methode de verklaring vindt voor attitudes. Waardesystemen en geloofsovertuigingen. Hierbinnen kunnen verschillende systeemreconstructies naast elkaar bestaan en kunnen individuele personen verschillend aankijken tegen bepaalde zaken. In de conclusie zal geprobeerd worden om een antwoord te vinden op de vraag of de verschillende systeemreconstructies binnen een waardesysteem vallen, of dat er wellicht meerdere waardesystemen zijn.

Er zijn vanzelfsprekend opmerkingen te maken over het besproken model. De werkelijkheid is een stuk genuanceerder. Attitudes en systeemreconstructies kunnen elkaar overlappen en meningen over onderwerpen worden net zozeer gevormd door waardesystemen en geloofsovertuigingen als attitudes. De beide modellen dienen dan ook te worden gezien als een schematische weergave van het achterliggende conceptuele model. De versimpelde weergave helpt bij het onderscheiden van de verschillende niveaus waarop het onderzoek zich begeeft en maakt duidelijk welke zaken tijdens de analyse besproken worden. Bij het analyseren van de data zal de mogelijkheid worden opgehouden dat attitudes in bepaalde opzichten kunnen overlappen. Op de vraag wat de consequenties van deze aanpassing van het model zijn voor de verzameling van statements en wat een individuele sortering voor betekenis heeft, wordt hieronder ingegaan.

4.3. De Q Sample

De methodologie waar men met Q methode gebruik van maakt, is er op gericht dat de respondent zijn of haar standpunten kan modelleren aan de hand van een collectie statements, de Q sample, die samen het discours over een bepaald onderwerp weergeven. De sample vormt bij de methode de populatie, waar de mensen aan correleren. Dit is het tegenovergestelde van de klassieke survey methode, waar de mensen de populatie vormen en hun kenmerken gecorreleerd worden (Brown: 13). Dit heeft tot gevolg dat het mogelijk is om de groep mensen klein te houden en bewust te selecteren. Het is echter van groot belang voor de validiteit van het onderzoek om de sample van meningen dekkend te maken. Als er teveel wordt gemist dan zijn de sorteringen van de respondenten niet langer te beschouwen als een adequate afspiegeling van hun referentiekader.

Het uitgangspunt van de Q methode is dat het aantal mogelijke meningen binnen een discours niet oneindig is. Zodoende is het mogelijk om met de statements vrijwel het hele veld van

standpunten te beschrijven. Dit wordt mede bereikt door de statements zo veel mogelijk van elkaar te laten verschillen waardoor de dekking van de sample wordt vergroot (Brown: 24, 48). De toon van de statements dient zo dicht mogelijk bij de oorsprong te blijven om te zorgen dat de betekenis niet verandert (McKeown en Thomas: 26).

Er zijn een aantal strategieën om statements te verzamelen. Ten eerste kunnen ze tot stand komen door het interviewen van betrokkenen bij het onderwerp. Ten tweede kunnen ze tot stand komen door het onderzoeken van documenten om vervolgens hieruit de verschillende standpunten te destilleren. Tenslotte is het uiteraard mogelijk om hier een hybride vorm voor te vinden, waarbij de informatie uit de interviews en de documenten gecombineerd worden (McKeown en Thomas: 25-26). In dit onderzoek is een hybride vorm toegepast, waarbij er interviews zijn gehouden en er documenten geraadpleegd zijn. Om te voorkomen dat bepaalde standpunten worden gemist zijn er, indien dit nodig werd geacht, hypothetische statements toegevoegd. Dit zijn statements die niet zijn af te leiden uit de interviews of documentanalyse maar wel een standpunt binnen de casus kunnen vertegenwoordigen. Dit is een gebruikelijke strategie bij het gebruik van de Q methode (McKeown en Thomas: 29)

In dit onderzoek bevatten de statements grensoordelen over de toekomst van het oude Lanteren/Venster pand. Om er voor te zorgen dat de verzamelde grensoordelen zoveel mogelijk de spreiding dekken is er voor gekozen om op inductieve wijze statements te verzamelen. Hierdoor wordt voorkomen dat door het vooraf vormen van ideeën over welke grensoordelen er bestaan, belangrijke oordelen worden gemist. Om te voorkomen dat belangrijke grensoordelen worden gemist omdat ze niet genoemd worden door betrokkenen of niet voorkomen in op de casus betrekking hebbende documenten zijn er documenten geraadpleegd die betrekking hadden op vergelijkbare processen in een andere gemeente. Mensen kunnen immers iets voor vanzelfsprekend aannemen, terwijl dit voor een ander niet het geval is. Op deze manier is gepoogd om ook impliciete grensoordelen zo expliciet mogelijk in de Q sample te krijgen.

Als men op inductieve wijze data verzamelt is het van belang te weten hoe men een grensoordeel kan herkennen. Niet alles is direct van belang voor het onderzoek en niet alle grensoordelen hebben betrekking op het vraagstuk. Als eerste is er veel gesproken met betrokkenen en zijn er documenten bestudeerd. Dit is gedaan om een idee te vormen over de problematiek die de casus omringt. Hoofdstuk 2 is een weerslag van dit proces. Vervolgens zijn er vervolgesprekken gehouden, waar vooral ingegaan is op de visie van mensen op de toekomst van het pand, hoe zij het belang van het pand voor de stad en wijk zien en wie deze ideeën volgens hen zou dienen uit te voeren. Hierdoor wordt een idee gekregen hoe men aankijkt tegen het probleem en hieruit kunnen

grensoordelen worden gedestilleerd. Bijvoorbeeld: als iemand spreekt over het belang van het pand voor de wijk en dat levendigheid in het pand een positief effect kan hebben op de toekomst van de wijk, dan geeft iemand aan dat de toekomstige bestemming in dienst van de wijk moet staan. Met documenten is op dezelfde wijze omgegaan. De verkenning van DKC bevat bijvoorbeeld grensoordelen over de bestemming van het pand. De keuze voor theater, muziek of film is vaak ingegeven door de waarde die men toekent aan bepaalde kunstvormen en welke functie die kunnen vervullen in een buurt of stad. Op deze manier zijn grensoordelen over uiteenlopende zaken verzameld, zoals de financiering, het proces, wie profiteert van de bestemming en wie bij het proces dienen te worden betrokken.

De Statements

In bijlage 1 staan de 55 statements zoals deze gebruikt worden tijdens het onderzoek. Hierbij staat tevens de verantwoording voor elk statement. Sommigen zijn afkomstig uit gesprekken met betrokkenen, andere uit documenten die betrekking hebben op het probleem, weer andere uit documenten die over een vergelijkbaar proces gaan. Hierbij valt te denken aan boeken over het ontwikkelen van ‘creatieve panden’ en aan rapporten over vergelijkbare ontwikkelprocessen in andere gemeenten. Hiervoor is gekozen omdat na het raadplegen van betrokkenen en documenten het gevoel ontstond dat nog niet alle mogelijkheden waren gedekt. Zeker op het gebied van proces en financiering leken er nog gaten te vallen. Er is in dit geval dan ook sprake geweest van een iteratief proces. Na het opstellen van een eerste lijst is er met de opdrachtgever van het onderzoek overlegd, waarna de lijst is aangepast en statements zijn toegevoegd. Dit proces is een aantal keer herhaald. Om de wetenschappelijke validiteit te waarborgen is de lijst ook meerdere keren van feedback voorzien door iemand die ervaren is in de toepassing van de Q methode. Daarnaast was de input van iemand die neutraal naar de lijst kon kijken zeer waardevol. Hierdoor zijn bijvoorbeeld meer statements toegevoegd over mogelijke alternatieven van een culturele functie en zijn enkele statements die te veel overlap hadden verwijderd.

De verzamelde statements zijn ingedeeld in categorieën. Dit wordt niet gedaan voor het vormen van hypothesen maar dient als toets om te kijken of er afdoende diversiteit in de statements is. Dit betekent dat onderstaande categorieën niet gezien moeten worden als een definitieve rangschikking maar als een hulpmiddel voor het zo betrouwbaar maken van het onderzoek. Er zijn meerdere categorisering gemaakt om de diversiteit op meerdere wijzen te testen. De categorisering in Tabel 5.2. geeft het beste de spreiding van de statements weer. Dit gezegd hebbend, kunnen de gevonden categorieën wel degelijk helpen bij een verwachting ten aanzien van

de vraag hoe respondenten het systeem zullen reconstrueren. Daarom wordt deze verwachting per categorie uitgesproken.

	Perspectief	Statements	N
A	Sociaal-Wijk	8, 12, 21, 29, 26, 42, 43, 50 en 54	9
B	Ambtelijk-Proces	6, 20, 31, 40, 44, 45, 46, 47, 48 en 49	10
C	Economisch	7, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 27, 37, 39, 41 en 53	12
D	Sociaal-Stad	1, 2, 5, 24, 25, 36, 51, 51 en 55	9
E	Cultureel	3, 4, 9, 11, 14, 19, 22, 23, 28, 30, 32, 33, 34, 35 en 38	15

Tabel 4.1. Categorisering van statements

De eerste categorie bevat statements die betrekking hebben op het sociale aspect van het pand, op het niveau van de wijk. Dit perspectief heeft vooral aandacht voor de effecten die de invulling van het pand aan de Gouvernestraat heeft voor de verhoudingen in de wijk, het aantrekken van hogere inkomens, het betrekken van de bewoners bij het ontwikkelen van een nieuwe functie van het gebouw en het aansluiten van de programmering op de wensen van de buurtbewoners. De verwachting is dat de respondenten die bij het werk in de wijk betrokken zijn deze systeemreconstructie vertegenwoordigen

De tweede categorie betreft de statements die betrekking hebben op het ambtelijke en procesmatige aspect van het vraagstuk. Hoewel de bestuurders en ambtenaars die betrokken zijn bij het onderwerp waarschijnlijk een mening hebben over de functie van het pand en de beoogde doelgroep, is toch de verwachting dat zij meer aandacht hebben voor de rol van de gemeente in het proces en het proces in het algemeen. De statements in deze categorie hebben dan ook voornamelijk betrekking op de financiering van het project (door de gemeente), wie het proces dient vorm te geven en wie er verantwoordelijk is voor de uitkomst en verloop van het proces.

De derde categorie heeft betrekking op het economisch perspectief dat binnen de casus bestaat. Het gaat dan om de economische effecten van de ontwikkeling van het pand voor de lokale ondernemers en de creatieve economie in de stad. Er zijn in deze categorie geen statements te vinden over de inrichting van het gebouw. Ze gaan vooral over het betrekken van de ondernemers op de Nieuwe Binnenweg en het creëren van waarde voor de lokale creatieve economie, horeca en andere ondernemers. De verwachting is dat de ondernemers, woningbouwcoöperatie en ambtenaren betrokken bij het economisch beleid van de stad op deze wijze het systeem reconstrueren.

De vierde categorie bevat statements die betrekking hebben op het sociale perspectief, op het niveau van de stad. In tegenstelling tot het eerste perspectief, dat de focus op de wijk heeft, is er in dit perspectief aandacht voor de sociale implicaties voor de stad als geheel. Statements in deze categorie hebben betrekking op talentontwikkeling, aanbod voor jongeren en studenten en een podium voor de studenten van de verschillende academies (dans, muziek, kunst). De verwachting is dat een aantal personen uit de culturele sector en ambtenaren betrokken bij stedelijk sociaal beleid op deze wijze het systeem reconstrueren.

De vijfde en laatste categorie heeft betrekking op het culturele perspectief. Hierin zijn de statements verzameld die betrekking hebben op de culturele aspecten van het proces. Deze gaan over de invulling van het gebouw, welke functie het pand heeft voor de culturele sector in Rotterdam, welke culturele actoren betrokken dienen te worden bij het proces en hoe het gefinancierd dient te worden. De verwachting is dat personen uit de culturele sector voornamelijk dit perspectief zullen hebben op het pand aan de Gouvernestraat

4.4. De P Set

De groep mensen die met selecteert om te onderzoeken wordt de P set genoemd (McKeown en Thomas: 35). Deze selectie hoeft bij de Q methode geen grote groep respondenten te zijn. Dit komt omdat men bij het gebruik van Q niet is geïnteresseerd in het percentage van een populatie die een bepaalde mening deelt, of bepaalde eigenschappen deelt. Men is juist geïnteresseerd in de variëteit van meningen binnen een bepaald discours (Cuppen et. al.: 581). Daarom wordt voor het bepalen van de P set een bewuste selectie van personen gemaakt. Dit gebeurt aan de hand van twee criteria: (1) ze dienen een mening te hebben over het onderzochte onderwerp en (2) de meningen van de personen dienen redelijk uniek binnen de populatie van standpunten te zijn (van Exel en de Graaf: 6). Daarnaast is er bij dit onderzoek nog een derde criterium, namelijk dat de persoon relevant is voor het ontwikkelproces van de Gouvernestraat. Er zijn voor dit onderzoek 23 personen geselecteerd waarvan uiteindelijk er 18 hebben deelgenomen aan het onderzoek. Er is bij het selecteren van de personen rekening gehouden met mogelijke afzeggingen. Hiermee is gepoogd de spreiding intact te houden. In bijlage 2 staat de volledige lijst met personen, inclusief de redenen waarom zij geselecteerd zijn. Het is niet mogelijk gebleken om een bewoner uit de wijk, of iemand van de Actiegroep uit de wijk bereid te vinden mee te werken. ‘Geen interesse’ en ‘geen tijd’ waren op meerdere momenten de reacties. Hierdoor is de verwachte spreiding wellicht kleiner maar desalniettemin breed genoeg om zinnige uitspraken te doen over bestaande systeemreconstructies ten opzichte van de Gouvernestraat.

4.5. De Q Sortering

Zoals gezegd geven mensen aan de hand van een sortering hun eigen attitude weer over een onderwerp. In dit onderzoek zijn de meningen vervangen door grensoordelen en is het de bedoeling dat mensen aan de hand van hun sortering hun eigen systeemreconstructie kenbaar maken. Omdat een oordeel altijd negatief of positief kan zijn, is er voor gekozen om bij de sortering een - tot + schaal te hanteren. Q samples met een N die kleiner is dan 40 krijgen een reikwijdte van -4 tot +4. Sets die tussen de 40 en 60 statements bevatten krijgen een reikwijdte van -5 tot +5, en alles boven de 60 krijgt een reikwijdte van -6 tot +6. In uitzonderlijke gevallen van een zeer grote *N* wordt de reikwijdte -7 tot +7. Aangezien de Q set in de onderzoek bestaat uit 55 statements wordt de reikwijdte van de sortering -5 tot +5. De instructie van sortering die gebruikt is voor dit onderzoek is te vinden in bijlage 3.

De aanname is dat mensen op een wijze sorteren die er voor zorgt dat datgene wat het meest belangrijk is aan de buitenkant komt te liggen. In dit geval zijn dit de statements die op -5, -4, +4 en +5 komen te liggen. De grensoordelen die in het midden komen te liggen worden beschouwd als niet belangrijk voor de respondent, en worden ook niet gebruikt voor de inhoudelijke analyse van de factors.

Nadat alle statements gesorteerd zijn, wordt de respondent de mogelijkheid geboden om zijn sortering te herzien. Zodra de respondent tevreden is met de sortering wordt er een kort interview afgenomen. Dit interview heeft twee functies: ten eerste om te bevestigen dat de sortering ook daadwerkelijk aansluit op de mening van de respondent, en ten tweede, om de individuele logica van de sortering van de respondent te begrijpen. Voor de onderzoeker kunnen twee statements namelijk in het verlengde liggen, terwijl een respondent deze bijvoorbeeld als -2 en +4 sorteert. Hierop doorvragen levert waardevolle informatie op voor de analyse van de sortering en kan potentieel nieuwe inzichten geven over de grensoordelen zoals die in de casus bestaan (Brown: 196-197, 200, McKeown en Thomas: 32-33).

4.6 De Data Analyse

De sorteringen worden ingevoerd in het programma PQMethod (Schmolz 2002). Hiermee kunnen de berekeningen worden uitgevoerd die nodig zijn om de relevante factors te achterhalen. Deze factors kunnen zowel statistisch als theoretisch significant zijn. Omdat men vooral geïnteresseerd is in de theoretisch relevante factors, is statistische significantie in deze fase nog van ondergeschikt

belang. Het kan namelijk zijn dat een factor statistisch niet significant is, maar door de respondent die er op correleert wel van theoretisch belang. (McKeown en Thomas: 35). Om te achterhalen hoeveel relevante factors er bestaan is een iteratief proces nodig, waarmee gevarieerd wordt met de factorextractie methoden en het aantal factors dat geroteerd wordt. Het berekenen van de factors zijn functies die uitgevoerd worden door PQMethod. Experimenteren met het aantal factors is iets wat op eigen inzicht dient te gebeuren (Brown: 223). Men wil niet teveel factors, omdat de overlap anders te groot wordt. Daartegenover wil men ook recht doen aan de diversiteit van de casus. Vuistregel is dat als maar één persoon significant op een factor laadt, deze wellicht kan worden ingevoegd bij een andere. Tenzij de betreffende persoon van dusdanige inhoudelijke relevantie is dat zijn reconstructie een aparte factor verdient. Er dient dus geëxperimenteerd te worden met het aantal factors om te achterhalen welk aantal het juiste is en recht doet aan de verzamelde data.

Om te bepalen of een persoon significant laadt op een factor is er een formule die als uitkomst de significantie eis geeft. Deze is: $1/\sqrt{N}$ SE. Hierbij is N het aantal statements, en SE de standaard deviatie met een zekerheidsniveau van 0,01. Voor dit onderzoek wordt dat $1/\sqrt{55}$ $2,58 = 0,35$. Het kan voorkomen bij een Q onderzoek dat deze waarde niet hoog genoeg is en dat er veel gemixte factors ontstaan. In dit geval scoren meerdere respondenten significant op meer dan een factor. Als dit probleem zich voordoet dan kan men het significant verhogen. Dit gaat niet aan de hand van een formule, maar aan de hand van het inzicht in de data en de betekenis van de verschillende factoren (Brown: 224)

Om een respondent te kunnen gebruiken bij de analyse van een factor dient degene aan twee eisen te voldoen. Ten eerste dient degene significant op een factor te scoren en ten tweede dient deze ook een van de hoogste scores te hebben. De factors vertegenwoordigen ideaaltypen en om deze analyse zo dicht mogelijk bij het ideaal te houden, dienen degenen met de hoogste score als informatiebron (Brown: 225).

4.7. Openheid en Geslotenheid

Om te kunnen analyseren of een factor een open- of gesloten houding ten opzichte een aantal facetten van de casus dient te worden benoemd wanneer iets open of gesloten is, en hoe dit gemeten kan worden. Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven kan een open houding gekarakteriseerd worden als een houding die ruimte laat voor alternatieve opties, de inbreng van andere actoren, en niet van tevoren bepaalt waar het proces in uit dient te monden. Een gesloten houding is hier het spiegelbeeld van. Geen ruimte voor andere actoren en een duidelijk einddoel voor ogen, waardoor er moeilijk kan worden afgeweken. Het is echter mogelijk om open te staan voor bepaalde zaken, en gesloten

ten opzichte van andere. Men kan bijvoorbeeld open zijn ten opzichte van het betrekken van alternatieve investeerders, maar gesloten ten opzichte van de uiteindelijke bestemming.

In dit onderzoek is er voor gekozen om de open- of geslotenheid in de statements die de respondenten dienen te sorteren te verwerken. Er zijn meerdere statements die betrekking hebben op het proces, de financiering en de inhoud. Bij deze type statements is er voor gekozen om variaties te maken die bijvoorbeeld variëren op de te betrekken actoren, of er veel draagvlak dient te bestaan onder de directe betrokkenen en welke rol de gemeente dient te spelen. In dit laatste geval varieert dit tussen een rol op de achtergrond, of een dominante. Een soortgelijke diversiteit bestaat ook voor de financiering en de inhoud. Uiteindelijk kan op basis van de waarde die actoren hier aan toekennen tijdens de sortering bepaald worden hoe belangrijk bepaalde zaken zijn. Na de factoranalyse kan op basis van deze sorteringen een uitspraak gedaan worden over het belang van het proces, de financiering en de inhoud voor een betreffende factor. Samen met de interviews die verder inhoud geven aan de factors kan bepaald worden of een factor een open of gesloten houding heeft ten opzichte van een deze facetten.

H5 Analyse

5.1 Factor Analyse

Nadat alle interviews waren afgenomen zijn de Q sorteringen ingevoerd in het programma PQMethod (Schmolck 2002). Deze berekent op basis van de sorteringen welke factors statistisch significant zijn. Omdat statistisch significant niet betekent dat een factor ook theoretisch significant is, heeft er een iteratief proces plaatsgevonden (zie bijvoorbeeld Cuppen et. al.). Hierbij is aan de hand van de kwalitatieve data steeds gekeken of de factors ook daadwerkelijk relevantie hadden. Uiteindelijk zijn vijf factors geselecteerd door te variëren met de factor extractie methode⁵ en het aantal factors die theoretisch significant zijn. In dit hoofdstuk zullen eerst de verschillende factors inhoudelijk worden besproken en vervolgens zullen ze geanalyseerd worden als reconstructies van het systeem.

Er is met behulp van PQMethod een correlatiematrix gemaakt voor de factoren onderling. Hoe hoger de correlatie tussen twee factoren, des te groter de overeenkomsten. Een correlatiematrix kan een idee geven of twee factoren wellicht niet hetzelfde zijn en zodoende kunnen worden samengevoegd. Tabel 5.1 laat deze zien voor dit onderzoek. Zoals is te zien correleren de factors 1, 3 en 5 tot op zekere hoogte met elkaar. Factor 2 correleert alleen met 5, factor 3 met 1 en 5. Factor 4 correleert met geen enkel andere en 5 correleert met 1, 2, en 3. Ondanks dat de correlaties tussen 1, 3, en 5 hoog liggen is toch besloten deze verdeling van factoren aan te houden. De reden hiervoor is inhoudelijk. Nader onderzoek wijst namelijk uit dat er belangrijke verschillen zijn tussen

Factors	1	2	3	4	5
1	1,000	0,3537	0,4105	0,233	0,519
2	0,3537	1,000	0,2586	0,365	0,4357
3	0,4105	0,2586	1,000	0,299	0,4211
4	0,233	0,365	0,299	1,000	0,2991
5	0,519	0,4357	0,4211	0,2991	1,000

Tabel 5.1. Factor Correlatiematrix

⁵ Er zijn bij Q twee gangbare methodes. De eerste is de Centroid methode, die vooral in het begin van de Q methode werd gebruikt en de Principal Component Analysis. Deze correleert de sorteringen en selecteert op basis van *eigenvalues* wat statistisch significante factors zijn. Voor dit onderzoek is er een Principal Component Analysis gebruikt.

de drie factors. In de onderstaande analyse zal dit duidelijk worden gemaakt. Dit zou betekenen dat als het aantal factors zou worden teruggebracht tot drie dat de samengevoegde factor te generiek zou worden en het aantal factors niet recht zou doen aan de spreiding en diversiteit van de meningen binnen het discours.

In bijlage 4 is te zien dat van de 18 respondenten vijf significant⁶ laden op de eerste factor, drie op de tweede, twee in de derde en vierde en vijf op de vijfde. Hieronder worden de factors besproken. Per factor zullen ook de statements worden getoond waarop het zich onderscheidt van de rest en met behulp van de kwalitatieve data zullen ze worden geduid.

Voor iedere factor kunnen er onderscheidende statements worden gevonden die een factor betekenis geven. In tabel 5.2. staat het overzicht voor factor 1, dat hieronder wordt toegelicht. In de tabel staan de meest positief en negatief gewaardeerde statements, zoals deze zouden voorkomen in een ideaaltypische sortering voor deze factor. Dat betekent dat personen die correleren op deze factor individueel kunnen afwijken van de factor. Verder worden de statements weergegeven die de factor het meest onderscheidt van de andere factors. Tussen deze categorie en de positieve en negatieve categorieën kan uiteraard overlap bestaan.

5.2 Factor 1: De Gouvernestraat als vlakke vloer theater, met een grote rol voor de gemeente

Inhoudelijk beschrijft deze factor het standpunt dat een van de belangrijkste aspecten van het pand voor de stad de twee vlakke vloer zalen zijn. Deze zijn voor theater- en dansgroepen in de stad vooral interessant. Omdat de huidige gebruikers van het pand optimaal gebruik kunnen maken van deze zalen genieten zij binnen deze factor de voorkeur voor in de toekomst. Men is van mening dat er niet genoeg plek voor theater en dans in de stad is. Daarnaast is men er van overtuigd dat het openen van de voorgevel van het pand door middel van een horeca functie een positief effect heeft op de inloop. Door de inkomsten die hiermee gegenereerd worden kan een gedeelte van de verbouwing en exploitatie van het pand gefinancierd worden. Daarnaast kan het openen van de gevel er voor zorgen, samen met een dagprogrammering, dat wijkbewoners hun weg naar het pand weten te vinden. Men is duidelijk over de bestemming van het pand. Een alternatief, zoals winkelruimte, appartementen of een brede school worden niet als serieuze opties beschouwd. Het dient een culturele functie te behouden.

⁶ Om te bepalen of een respondent significant correleert aan een factor wordt de volgende formule gebruikt, bij een niveau van 0.01: $1/\sqrt{N}$ SE (waarbij N het aantal statements is, en de standard error 2,58. Voor dit onderzoek was, zoals beschreven in hoofdstuk 4 de oorspronkelijke waarde 0,35. Echter, deze significantietoets leidde tot teveel gemixte correlaties. Dit houdt in dat een subject in twee verschillende factoren significant is. Dit leidt er toe dat de kwalitatieve data die beschikbaar zijn voor deze respondent niet gebruikt kunnen worden voor de verklaring van de factor. Daarom is besloten om een significantie waarde van 0.50 te hanteren. Hierdoor scoort een respondent op geen van de factoren significant. Bij lagere waardes stak het probleem van gemixte resultaten weer de kop op.

Eens (+5)	<p>4. De vlakke vloer zalen en repetitieruimtes maken dat het pand vooral waarde heeft voor de theater- en danssector</p> <p>17. Om de exploitatie te bekostigen dient er een zichtbare horeca functie in het pand te komen</p>
Eens (+4)	<p>10. Voor de financiering van de verbouwing en exploitatie dient gezocht te worden naar private investeringspartijen, zoals de Triodos Bank</p> <p>24. Het cultuuraanbod in het pand van de Gouvernestraat dient laagdrempelig te zijn, zodat iedereen er in principe naar toe kan</p> <p>38. De huidige functie kan het beste als uitgangspunt genomen worden, waarbij er gekeken kan worden naar de uitbreiding van het aantal theater- en dansgezelschappen</p>
Oneens (-5)	<p>15. Het pand aan de Gouvernestraat kan het beste verbouwd worden tot een appartementencomplex</p> <p>37. Het gebouw kan het beste worden ingericht als winkelruimte</p>
Oneens (-4)	<p>13. De verhuizing van het Lanteren/Venster heeft een culturele functie in het pand overbodig gemaakt</p> <p>22. Er is in Rotterdam genoeg plek voor theater. De Gouvernestraat dient vooral een plek te worden voor kunstvormen die nog niet genoeg plek hebben in de stad</p> <p>49. Het pand aan de Gouvernestraat is zeer geschikt voor een brede school, met verschillende functies voor de wijk (sport, opvang, zorg etc)</p>
Overige onderscheidende statements	<p>4. De vlakke vloer zalen en repetitieruimtes maken dat het pand vooral waarde heeft voor de theater- en danssector (+5)</p> <p>38. De huidige functie kan het beste als uitgangspunt genomen worden, waarbij er gekeken kan worden naar de uitbreiding van het aantal theater- en dansgezelschappen (+4)</p> <p>23. Het herstellen van de filmfunctie is belangrijk voor de toekomstige exploitatie van het pand (-3)</p>
Belangrijke quotes	<p><i>“De huidige combinatie van theater en dans is een goede combinatie van kunstvormen, degenen die dit invullen is echter onderschikt”</i></p> <p><i>“Naast een ambitieuze avondprogrammering is het belangrijk om een dagprogrammering te hebben die meer de focus heeft op bezoekers uit wijk”</i></p> <p><i>“De gemeente dient haar verantwoordelijkheid te nemen, wie A zegt moet ook B zeggen”</i></p>

Tabel 5.2. Factor 1

Hoewel uit Tabel 5.2. niet direct duidelijk wordt wat de rol van de gemeente dient te zijn in deze factor, bieden de interviews met de respondenten die correleren op deze factor uitkomst. Het is duidelijk dat bij deze factor men de inhoud boven het proces verkiest, maar men heeft ook een duidelijke mening over het proces. Uit de interviews blijkt dat men een grote rol voor de gemeente ziet weggelegd. De gemeente dient betrokken te zijn bij het proces, een faciliterende rol te spelen. Aangezien het de gemeente is die bepaald heeft dat er ook na 2013 een culturele functie in het gebouw dient te komen, dient zij hierin ook het voortouw te nemen. Daarnaast denkt men dat als de gemeente dit niet doet, het ook niet mogelijk is om andere, private partijen te interesseren in deelname.

Kortom, in factor 1 wordt de nadruk gelegd op een continuering van de huidige situatie, met meer aandacht in de programmering voor de wijk. Daarnaast staat men gezien de huidige economische situatie open voor alternatieve vormen van financiering. Tenslotte is er geen twijfel over de bestemming van het pand: iets anders dan een culturele functie is niet aan de orde.

5.3 Factor 2: Nadruk op de economische voordelen, terugkomst van het IFFR en filmfunctie

De focus in deze factor ligt op de economische gevolgen van de ontwikkelingen met het pand aan de Gouvernestraat. Door het vertrek van het Lanteren/Venster en dat het IFFR het pand niet langer als belangrijke locatie ziet, lopen de ondernemers op de Nieuwe Binnenweg omzet mis. Ten tijde van het Lanteren/Venster kregen zowel de horeca in de straat als de winkels klandizie omdat de programmering er voor zorgde dat mensen door de straat naar het pand liepen. Doordat er nu een meer specialistische programmering is, merken de ondernemers een verschil. Vandaar de hoge score van de statements 7 en 30, die beide deze positie onderbouwen. Daarnaast is, net als bij factor 1, de mogelijke horeca functie aan de voorkant van het pand van belang. De reden hiervoor is dat men verwacht dat als het pand ook overdag weer een bestemming wordt voor mensen, de ondernemers hiervan de vruchten zullen plukken. Uit de interviews blijkt daarnaast dat het belangrijk is dat die functie wijk overstijgend is en aantrekkelijk moet zijn voor de stad en voor bewoners van buiten de stad. Daarom is draagvlak in de wijk niet van belang.

Inhoudelijk geeft men de voorkeur aan het herstellen van de filmfunctie, in combinatie met het terugkeren van het eerder genoemde IFFR. Men is uitgesproken tegen de mogelijkheid van een combinatie van experimentele muziek en beeldende kunst. Tevens is in deze factor, net als in 1, duidelijk dat het pand een culturele functie dient te behouden en dat andere opties zoals winkelruimte of woningen niet open staan. Uit interviews blijkt dat men zich bewust is van de

Eens (+5)	<p>7. De winkels aan de Nieuwe Binnenweg dienen door de nieuwe functie te profiteren van de bezoekersstroom die ontstaat in de richting van de Gouvernestraat</p> <p>30. De nieuwe inrichting en exploitatie moet op zijn minst weer plaats bieden voor het IFFR</p>
Eens (+4)	<p>17. Om de exploitatie te bekostigen dient er een zichtbare horeca functie in het pand te komen.</p> <p>23. Het herstellen van de filmfunctie is belangrijk voor de toekomstige exploitatie van het pand</p> <p>41. Horeca aan de Nieuwe Binnenweg dient te kunnen profiteren van de bezoekers van het nieuw in te richten gebouw.</p>
Oneens (-5)	<p>15. Het pand aan de Gouvernestraat kan het beste verbouwd worden tot een appartementencomplex</p> <p>37. Het gebouw kan het beste worden ingericht als winkelruimte</p>
Oneens (-4)	<p>3. In het pand aan de Gouvernestraat dient een ontmoetingsplek te komen voor experimentele muziek en beeldende kunst</p> <p>13. De verhuizing van het Lanteren/Venster heeft een culturele functie in het pand overbodig gemaakt</p> <p>36. De toekomstige programmering dient vooral op jongeren gericht te zijn</p>
Overige onderscheidende statements	<p>7. De winkels aan de Nieuwe Binnenweg dienen door de nieuwe functie te profiteren van de bezoekersstroom die ontstaat in de richting van de Gouvernestraat (+5)</p> <p>23. Het herstellen van de filmfunctie is belangrijk voor de toekomstige exploitatie van het pand (+4)</p> <p>51. De focus van de nieuwe inrichting van het pand dient zich voornamelijk te richten op de ontwikkeling van kunstzinnig talent in de gemeente Rotterdam (-3)</p>
Belangrijke quotes	<p><i>“De icoon functie van het pand dient te worden hersteld zodat het weer publiek trekt dat ook de winkels op de Nieuwe Binnenweg aandoet”</i></p> <p><i>“Als het pand tijdens het IFFR weer een voorname rol krijgt dan kan dit de ondernemers en horeca sterken”</i></p> <p><i>“De invulling van het pand dient van een stedelijk niveau te zijn. Zodoende trek je mensen van buiten de stad naar de wijk toe”</i></p> <p><i>“De gemeente ligt aan het infuus. Vandaar dat men op zoek moet andere partijen”</i></p>

Tabel 5.3. Factor 2

problemen met betrekking tot de financiering. Daarom wordt gepleit voor het betrekken van marktpartijen bij de exploitatie van het pand en moet men zorgen dat de programmering een breed publiek aanspreekt.

5.4 Factor 3: De wijk dient te profiteren, en het proces is belangrijk

Tabel 5.3. laat de statements zien die deze factor inhoudelijk vorm geeft. De nadruk ligt hier op het proces en op de betrokkenheid van de wijk. Hoewel het oude Lanteren/Venster met zijn programmering niet op de wijk mikte, waren de bewoners wel trots op haar aanwezigheid. Nu het is verhuisd ligt er een kans om de programmering aan te laten sluiten op de behoeften van de wijkbewoners. Het is duidelijk dat het een culturele functie dient te zijn, en geen brede school, bibliotheek of Lokaal Cultureel Centrum (LCC). Er zijn twee redenen waarom een LCC niet welkom in de wijk is. Ten eerste zijn het, in de woorden van respondenten, subsidiespans die niet in staat zijn te doen waarvoor ze bedoeld zijn. Dit is het omhoog brengen van de cultuurparticipatie in een wijk. Ten tweede zijn er zoveel culturele instellingen in het centrum, dat men de gedachte heeft dat het effectiever is wanneer deze af en toe speciaal voor de wijken in het centrum voorstellingen programmeren. De reden dat men graag ziet dat de nieuwe functie rekening houdt met de wijk is het vergroten van de levendigheid in de directe omgeving. Bovendien meent men dat het een rol kan spelen in de verwezenlijking van de doelen uit het masterplan voor het Oude Westen.

Procesmatig is men van mening dat er zoveel mogelijk draagvlak moet bestaan voor de plannen met het pand. Hiertoe dient een brede coalitie te worden gevormd, van culturele instellingen, lokale ondernemers en gemeente die kunnen onderzoeken wat er precies mogelijk is. Om dit proces goed te laten verlopen is het van belang dat er een procestrekker wordt aangesteld, een aanspreekpunt voor alle betrokken partijen. Uit welke hoek deze persoon komt is niet belangrijk, zijn of haar competenties zijn dat des te meer. Een van deze is het zoeken van alternatieve financieringsbronnen dan de gemeente. De culturele sector dient zelf bij te dragen aan de financiering, en andere maatschappelijke actoren, zoals een woningbouwvereniging, dienen bereid te zijn om te investeren. Men verwacht in dit opzicht weinig van een eventuele horeca functie in het gebouw. Dit kan de inloop ten goede komen maar niet een substantiële bijdrage leveren aan de financiering.

Eens (+5)	<p>44. Er dient een brede coalitie van gemeente, culturele instellingen en lokale ondernemers te worden gevormd om te onderzoeken welke ontwikkelscenario's er zijn voor de Gouvernestraat</p> <p>47. Voor het succesvol verlopen van het ontwikkelproces dient er een 'trekker' te worden aangesteld. Iemand die het aanspreekpunt voor alle partijen is en voor de zaak kan gaan staan</p>
Eens (+4)	<p>9. De exploitatie en verbouwing dient door de (cultuur)sector zelf gefinancierd te worden</p> <p>21. Bij de nieuwe programmering van de Gouvernestraat dient vooral rekening gehouden te worden met een dagprogrammering, zodat de wijk Het Oude Westen een culturele ontmoetingsplek krijgt.</p> <p>31. Aangezien de hernieuwde exploitatie van het pand de wijk ten goede komt op het gebied van aantrekkelijkheid dienen andere maatschappelijke actoren ook te investeren in het gebouw.</p>
Oneens (-5)	<p>29. De bibliotheek die op het punt staat te verdwijnen uit de wijk zou zich in het gebouw dienen te vestigen</p> <p>37. Het gebouw kan het beste worden ingericht als winkelruimte</p>
Oneens (-4)	<p>6. Financiering van de verbouwing en exploitatie is vooral een taak van de gemeente</p> <p>49. Het pand aan de Gouvernestraat is zeer geschikt voor een brede school, met verschillende functies voor de wijk (sport, opvang, zorg etc)</p> <p>50. In het pand dient een Lokaal Cultuur Centrum (LCC) te komen zodat de cultuurparticipatie in de wijk omhoog kan</p>
Overige onderscheidende statements	<p>17. Om de exploitatie te bekostigen dient er een zichtbare horeca functie in het pand te komen. (-2)</p> <p>31. Aangezien de hernieuwde exploitatie van het pand de wijk ten goede komt op het gebied van aantrekkelijkheid dienen andere maatschappelijke actoren ook te investeren in het gebouw. (+4)</p>
Belangrijke quotes	<p><i>"In dit stadium is de inhoud nog niet belangrijk, er dient aandacht te zijn voor het proces"</i></p> <p><i>"Draagvlak in de wijk voor de toekomstige is belangrijk. Het oude Lanteren/Venster hoorde er gewoon bij"</i></p> <p><i>"Waar de procestrekker vandaan komt is niet belangrijk, de competenties die degene bezit wel"</i></p>

Tabel 5.4. Factor 3

5.5 Factor 4: De gemeente op de achtergrond, financieel duurzame exploitatie

Het zwaartepunt van deze factor ligt, zoals te zien in tabel 5.5, bij het proces, en met name bij de rol van de gemeente. Hoewel men zeer positief is over het aanstellen van een procestrekker is men zeer uitgesproken over de vraag uit welke hoek deze niet dient te komen. Een politicus, bestuurder of ambtenaar is taboe. De gemeente dient zich vooral op de achtergrond te houden en zich alleen bezig te houden met scheppen van randvoorwaarden. Dat de gemeente tegelijkertijd wel geacht wordt bij te dragen aan de financiering lijkt paradoxaal maar is dat niet. Het pand is eigendom van de gemeente en het college heeft besloten dat het een culturele functie dient te behouden. Hoe dit wordt vorm gegeven is echter iets wat de sector zelf dient uit te zoeken. Wat er echter in het pand komt is ondergeschikt aan het gegeven dat het financieel duurzaam dient te zijn. Dit kan bereikt worden door een combinatie te zoeken met Rotown en het CBK, of commerciële activiteiten te ontplooiën die een groot publiek trekken.

Hoewel de inhoud van ondergeschikt belang is, is het wel belangrijk dat de programmering niet met de rug naar de wijk plaats vindt. Er bestaat het bewustzijn dat een goede programmering, met een pand dat ook overdag open is, een belangrijke rol kan spelen in de gentrification van het Oude Westen. Het kan hiervoor van waarde zijn door als een ontmoetingsplek te dienen voor de verschillende culturen die de wijk herbergt en de creatieve klasse die het pand bezoekt. Omdat het proces nog in de kinderschoenen staat, wordt er echter weinig over een concrete invulling gesproken. Het belangrijkste voor deze factor is dat de gemeente zich op de achtergrond houdt en zich niet bemoeit met zaken waar zij weinig verstand van heeft.

5.6 Factor 5: Icoon functie op stedelijk niveau, ruimte voor meerdere kunstvormen

Tabel 5.6. staan de relevante statements voor factor 5. Deze laten zien dat de nadruk ligt op de (groot) stedelijke functie van het pand. Men wil, net als voorheen, een ontmoeting van kunstvormen tot stand brengen omdat de stad dit nu mist. Door een plek van naam te creëren verwacht men bezoekers van buiten de stad te trekken. De aanwezigheid van het IFFR kan hierin een rol vervullen, ook al gebeurt dit eens per jaar. Met de verhuizing van het Lanteren/Venster is de levendigheid uit het gebied verdwenen, en zodoende hoopt men dit weer te kunnen herstellen. Men is uitgesproken over de inhoud van het pand. Dat het een culturele bestemming dient te krijgen staat buiten discussie, maar theater heeft niet de voorkeur. Film, muziek en beeldende kunst worden eerder als levensvatbare mogelijkheden gezien. Dit wordt voornamelijk ingegeven door de aanstaande bezuinigingen in de cultuursector. Hierbij krijgt vooral de theatersector harde klappen.

Eens (+5)	<p>46. Bij het ontwikkelen van een nieuwe functie van het pand dient de gemeente voornamelijk een rol op de achtergrond te spelen</p> <p>47. Voor het succesvol verlopen van het ontwikkelproces dient er een ‘trekker’ te worden aangesteld. Iemand die het aanspreekpunt voor alle partijen is en voor de zaak kan gaan staan</p>
Eens (+4)	<p>17. Om de exploitatie te bekostigen dient er een zichtbare horeca functie in het pand te komen.</p> <p>42. Het pand aan de Gouvernestraat dient zich zowel te richten op bewoners van de wijk als de creatieve klasse zodat er een ontmoeting tussen verschillende groepen mensen plaats kan vinden</p> <p>43. Door het gebouw een aansprekende functie te geven kan het proces van gentrification in het Oude Westen versneld worden</p>
Oneens (-5)	<p>20. Degene die het proces gaat trekken dient een politicus of bestuurder te zijn die hart voor de zaak heeft</p> <p>48. Indien er een ‘procestrekker’ wordt aangesteld dient deze uit ambtelijke hoek te komen</p>
Oneens (-4)	<p>13. De verhuizing van het Lanteren/Venster heeft een culturele functie in het pand overbodig gemaakt</p> <p>45. De gemeente dient het voortouw te nemen in het vormen van een stuurgroep die zich gaat richten op de ontwikkeling van de Gouvernestraat</p> <p>50. In het pand dient een Lokaal Cultuur Centrum (LCC) te komen zodat de cultuurparticipatie in de wijk omhoog kan</p>
Overige onderscheidende statements	<p>46. Bij het ontwikkelen van een nieuwe functie van het pand dient de gemeente voornamelijk een rol op de achtergrond te spelen (+5)</p> <p>6. Financiering van de verbouwing en exploitatie is vooral een taak van de gemeente (+3)</p> <p>45. De gemeente dient het voortouw te nemen in het vormen van een stuurgroep die zich gaat richten op de ontwikkeling van de Gouvernestraat (-4)</p>
Belangrijke quotes	<p><i>“De gemeente dient inhoudelijk op de achtergrond te blijven maar financieel bij te dragen”</i></p> <p><i>“De exploitatie van het pand dient financieel duurzaam te zijn en geen subsidiespons te worden”</i></p> <p><i>“Het proces dient niet te plat te verlopen, dus men dient niet te veel inspraak aan te veel mensen te geven”</i></p>

Tabel 5.5. Factor 4

Door het creëren van het een icoon functie kan de wijk profiteren doordat hogere inkomens naar de wijk worden getrokken om zich daar te vestigen. Dit kan op zijn beurt een proces van gentrification op gang brengen waardoor de wijk in zijn geheel baat heeft bij de bestemming van het pand. Omdat het echter een stedelijke functie betreft, is het niet van belang de wijk te betrekken bij de planvorming, of dat er draagvlak dient te bestaan bij de wijkbewoners. Om de planvorming omtrent het pand in goede banen te leiden dient er een procestrekker te worden aangesteld. Het is echter niet belangrijk uit welke hoek deze komt. Zoals bij factor 3 zijn de competenties van degene het belangrijkste. Over financiering wordt niet concreet gesproken, behalve dat men van mening is dat men in deze tijd op zoek dient te gaan naar alternatieve financieringsmodellen, en dat een horeca functie in het pand hieraan bij kan dragen.

5.7 Overeenkomsten en Verschillen, Open of Gesloten?

Nu de factoren inhoudelijk zijn besproken is het mogelijk opvallende verschillen en overeenkomsten te laten zien tussen de verschillende reconstructies. Het eerste wat opvalt is dat er geen factor is die een andere functie boven een culturele prevaleert. Zelfs de factor die de meest negatieve houding heeft tegenover de gemeente geeft de voorkeur aan een culturele functie. Alternatieven zoals een brede school, winkelruimte of een bibliotheek krijgen geen van allen enige vorm van steun. Dit is de enige overeenkomst die voor alle factoren opgaat. Hieronder worden een aantal opvallende zaken uitgelicht, en wordt voor de rol van de gemeente, het proces, de inhoud en de financiering de open- en geslotenheid van de factoren besproken.

Open of Gesloten: de Rol van de Gemeente en het Proces

Over de rol van de gemeente bestaan veel verschillen. Twee factoren, 1 en 3, zijn voorstander van een sterke rol van de gemeente, maar verschillen over hoe dit dient te worden ingevuld. In factor 1 ligt de focus meer op een kleine groep die betrokken wordt bij het proces. Bij factor 3 ligt juist de nadruk op een brede coalitie en draagvlak in de wijk. Weliswaar geleid door de gemeente, maar inhoudelijk verschillend van factor 1. Factoren 2 en 5 bevatten geen uitgesproken visie op de rol van de gemeente. Dit betekent in ieder geval dat ze niet negatief staan tegenover de gemeente. Daarnaast staat wel dat men geen duidelijke voorkeur uitspreekt over de herkomst van de procestrekker, wat wellicht kan betekenen dat men ook niet staat te wachten op inmenging vanuit de gemeente. Factor 4 wijkt duidelijk af van de andere 4. Men is uitgesproken tegen een rol van de gemeente. Dit gaat zover dat het expliciet negatief is over de herkomst van de procestrekker. De

Eens (+5)	<p>28. Het belangrijkste aspect aan het Lanteren/Venster was de ontmoeting van verschillende kunstvormen in het pand. Dit dient behouden te worden</p> <p>30. De nieuwe inrichting en exploitatie moet op zijn minst weer plaats bieden voor het IFFR</p>
Eens (+4)	<p>3. In het pand aan de Gouvernestraat dient een ontmoetingsplek te komen voor experimentele muziek en beeldende kunst</p> <p>43. Door het gebouw een aansprekende functie te geven kan het proces van gentrification in het Oude Westen versneld worden</p> <p>47. Voor het succesvol verlopen van het ontwikkelproces dient er een ‘trekker’ te worden aangesteld. Iemand die het aanspreekpunt voor alle partijen is en voor de zaak kan gaan staan</p>
Oneens (-5)	<p>37. Het gebouw kan het beste worden ingericht als winkelruimte</p> <p>49. Het pand aan de Gouvernestraat is zeer geschikt voor een brede school, met verschillende functies voor de wijk (sport, opvang, zorg etc)</p>
Oneens (-4)	<p>13. De verhuizing van het Lanteren/Venster heeft een culturele functie in het pand overbodig gemaakt</p> <p>15. Het pand aan de Gouvernestraat kan het beste verbouwd worden tot een appartementencomplex</p> <p>29. De bibliotheek die op het punt staat te verdwijnen uit de wijk zou zich in het gebouw dienen te vestigen</p>
Overige onderscheidende statements	<p>3. In het pand aan de Gouvernestraat dient een ontmoetingsplek te komen voor experimentele muziek en beeldende kunst (+5)</p> <p>8. De exploitatie van het pand aan de Gouvernestraat speelt een belangrijke rol in het aantrekken van hogere inkomens in de wijk (+3)</p> <p>54. Wat er ook gedaan wordt met het pand, er dient voldoende draagvlak voor te bestaan in de wijk (-2)</p>
Belangrijke quotes	<p><i>“Door het herstellen van de icoon functie kunnen hogere inkomens in de wijk worden aangetrokken”</i></p> <p><i>“Andere kunstvormen dan theater verdienen aandacht, zeker gezien de aankomende bezuinigingen”</i></p> <p><i>“Het oude Lanteren/Venster was een echte stadsplek. Dit moet het in de toekomst ook blijven”</i></p>

Tabel 5.6. Factor 5

enige taak die is weggelegd voor de gemeente is het scheppen van randvoorwaarden, waarbinnen men inhoudelijk kan werken.

Factor 1, die ook de reconstructie van DKC representeert focust zich op een kleine groep gebruikers, met een voorname rol voor de gemeente, met betrekking tot de inhoud. Het paradoxale is dat men zich op het gebied van de financiering veel opener opstelt. Men is van mening dat private partijen dienen te worden gezocht om de financiering rond te krijgen. De gemeente kan dit op dit moment niet alleen. Afhankelijk van het vraagstuk is men geneigd meer of minder actoren toe te laten. Als het aankomt op het inhoudelijke aspect, dan sluit men zich af voor de omgeving. Komt het aan op de financiering, dan is men bereid meerdere actoren toe te laten. De oplossing van deze paradox ligt in het feit dat alles gebeurt onder de voorwaarden van DKC. Zodoende kan men de houding van de gemeente redelijk gesloten noemen. Factor 2 noemt een open houding ten opzichte van het proces noodzakelijk. Door de financiële situatie van de gemeente dient men op zoek te gaan naar actoren die een rol kunnen spelen in de totstandkoming van een nieuwe bestemming. De houding van factor 3 ten opzichte van het proces is als enige zeer open te noemen. Hier is men uitgesproken over het vormen van een brede coalitie en zoeken naar draagvlak in de wijk. Factor 4 is als enige gesloten ten opzichte van de gemeente. Deze dient zich niet te bemoeien met het proces, noch met de inhoud. Er is wel ruimte voor andere, diverse actoren maar het dient niet te breed te worden getrokken. Een echt geloof in een plat, bottom-up proces ontbreekt. Tenslotte is factor 5 gematigd open. Men wil wel draagvlak bereiken voor de uiteindelijke invulling, maar niet te veel verschillende actoren betrekken bij het proces. Of dit ook haalbaar is, is maar de vraag. Men sluit echter niemand op voorhand uit. Het is opmerkelijk dat de personen binnen de gemeente verschillen over de aard van het proces. DKC neigt duidelijk naar een gesloten proces, terwijl anderen binnen de gemeente in factors 2, 3 en 5 vallen. Deze staan een stuk opener ten opzichte van het betrekken van andere actoren bij het proces dan DKC. Dit is iets wat potentieel voor problemen kan zorgen bij het verdere verloop van het proces, als men van mening verschilt over wie, en wanneer, actoren dienen te worden betrokken.

Open of gesloten: De Inhoud

De meningen over de invulling van het pand lopen uiteen van een sterke nadruk op theater en uitsluiten van de filmfunctie, tot het uitsluiten van theater en het terugbrengen van de filmfunctie. Factor 1 is uitgesproken over de waarde van het pand. Deze ligt vooral besloten in de vlakke vloer zalen die het herbergt. Factors 2 en 5 zijn echter gericht op het herstellen van de filmfunctie. Deze

laatste twee verschillen onderling echter weer over de verdere invulling. Bij factor 2 zijn de andere kunstvormen niet interessant, waarschijnlijk omdat het minder duidelijk is wat voor effect deze hebben op de looproutes op de Nieuwe Binnenweg. Factor 3, die vanuit een ander perspectief het probleem bekijkt legt de focus meer op het pand als ontmoetingsplek en de effecten op de wijk, in plaats van de ondernemers. Factors 3 en 4 leggen geen interesse aan de dag voor de inrichting. Een interessante vraag is of degenen in factor 4 die een financieel duurzame exploitatie voorstaan zich kunnen vinden in de opvattingen in factor 1, 2 of 5. De data suggereren dat deze twee factoren de inrichting als uitkomst van het proces beschouwen en zodoende geneigd zijn om te stellen dat het niet opportuun is hierover al een mening te hebben.

Factor 1, die de positie van DKC representeert, is zeer uitgesproken over de toekomstige inrichting van het pand. Hierdoor dreigt men zich af te sluiten van alternatieve bestemmingen. Er is binnen deze reconstructie bijvoorbeeld geen ruimte voor een bioscoop, men is er zelfs uitgesproken negatief over. Terwijl deze optie juist bij factor 2 en 5 een uitgesproken voorkeur geniet. De vlakke vloer zalen zijn op bij deze twee factoren niet van belang. De interviews met de personen uit deze twee factors suggereren wel dat ze meer open staan voor een gezamenlijke visie dan degenen in Factor 1. Factors 3 en 4 hebben op het gebied van de inhoud een zeer open houding. De inrichting dient wel te passen binnen de visie die men heeft op het pand. Men is van mening dat het uiteindelijke plan tot stand dient te komen uit een proces van verkenning, waarbij verschillende opties de revue kunnen passeren.

Open of Gesloten: Financiering

Er bestaan tussen de factors grote verschillen, maar ook overeenkomsten, over hoe men aankijkt tegen de financiering van het pand. Factor 1 ziet een rol weggelegd voor de horecafunctie en voor private investeerders. Dit laatste is noodgedwongen omdat de gemeente op dit moment geen geld heeft om de volledige verbouwing te bekostigen en de exploitatie te subsidiëren. In factor 2 komt hetzelfde besef terug. De huidige economische tijden, de grootte van het gebouw en bedragen die nodig zijn, maken dat een breed gedragen financiering niet alleen wenselijk maar ook noodzakelijk is. Factor 3 is daarentegen duidelijk voor financiering door de culturele sector, hetzij door een coalitie van verschillende instellingen, of door de uiteindelijke gebruikers. De gemeente dient hier een rol op de achtergrond te spelen, zodat men wordt gedwongen zichzelf te bedruipen. In factor 4 ziet men in eerste instantie een grote rol voor de gemeente weggelegd op financieel gebied, maar erkent men wel dat, om het pand duurzaam te financieren, er een gezonde bedrijfsvoering moet komen. Dit kan mede door een wat commerciëlere programmering. Bij factor 5 is financiering van

ondergeschikt belang aan de rol die het pand speelt in Rotterdam en aan de totstandkoming van het proces. De rode draad die door alle factors heenloopt is het openbreken van de voorgevel, zodat er een zichtbare horeca gelegenheid kan worden gevestigd. Alleen factor 3 ziet hier geen heil in.

Wat opvalt, en al eerder werd aangestipt, is de openheid die DKC betracht ten opzichte van de financiering. Hier zijn andere actoren meer dan welkom en wordt open gekeken naar wie geschikte kandidaten zijn. Deze openheid is ook te zien in de tweede factor. Ook daar is het bewustzijn dat men wel een open houding moet hebben aanwezig. De derde factor is wat beperkter dan de eerste twee. Daar is men van mening dat de financiering uit de culturele sector zelf dient te komen. Hierdoor worden andere partijen zoals banken, of woningbouwcorporaties, die in factor 1 en 2 als mogelijk partners worden beschouwd, buiten beschouwing gelaten. Factor 4 kan gezien worden als een mix van factors 1, 2, en 3. Men is voorstander van het betrekken van meerdere partijen, maar legt wel het zwaartepunt bij de uiteindelijke gebruikers. Hierdoor wordt weliswaar niemand op voorhand uitgesloten maar wordt tegelijkertijd ook niet iedereen als potentiële partner gezien. De factor met de meest open blik op de financiering is de vijfde factor. Hier wordt op voorhand niets vastgelegd. Wie verantwoordelijk wordt voor de financiering van het pand dient voort te komen uit het proces, daar dient men gezamenlijk achter te komen.

Tenslotte: De Wijk en de Stad

Over de rol van het pand met betrekking tot de wijk en de stad bestaan tussen de factors genuanceerde en minder genuanceerde verschillen. Factor 1 is een brug tussen een expliciet stedelijke functie en een expliciete functie voor de wijk. Er is ruimte voor een dagprogrammering die meer op de wijk is gericht, en ruimte voor een avondprogrammering die een bredere blik heeft. Dit in tegenstelling tot factors 2 en 5. Daar is de visie op het pand gevormd vanuit een stedelijk perspectief. Het pand dient bezoekers van buiten de stad te trekken, heeft een icon function binnen de stad en dient met haar programmering de hele stad te voorzien. Factors 3 en 4 zijn minder expliciet in hun standpunt met betrekking tot de wijk of de stad. Factor 3 houdt een slag om de arm dat met de programmering de wijk niet dient te worden vergeten, maar is hier minder expliciet in dan factor 1. Bij factor 4 staat voorop dat de exploitatie financieel duurzaam is, maar of dit voornamelijk de wijk of de stad bedient is niet van groot belang

Over het betrekken van de wijk, of voor het zorgen van draagvlak in het Oude Westen bestaan dezelfde verschillen. Hoewel factor 1 niet expliciet over dit onderwerp is mag men er vanuit gaan dat als men voor de wijk wil programmeren, men geen programmering ontwikkelt die niet aansluit op de behoeften van de wijk. Factors 2 en 5 zijn hier explicieter over, en met name

factor 5. Draagvlak is niet nodig, simpelweg omdat het een stedelijke functie betreft. Factor 3 is daarentegen expliciet voor het betrekken van de wijk bij het vormen van plannen voor het pand. Er dient voldoende draagvlak te bestaan in de wijk voor datgene wat men uiteindelijk gaat doen. Factor 5 is hier niet duidelijk over. Alleen over het openbreken van het pand bestaat overeenstemming. In iedere factor komt terug, hoewel bij sommigen wat dominanter, dat het creëren van een horeca functie een positieve uitwerking op de buurt heeft.

De aandacht voor het belang van de bijeffecten van de uiteindelijke bestemming verschilt sterk per factor. Zowel bij wie ze landen als of ze een rol spelen in de reconstructie van het systeem. Bij factor 1 is er weinig aandacht voor deze effecten, prioriteit heeft de inrichting van het gebouw. Factor 2 heeft een sterke focus op de economische situatie op de Nieuwe Binnenweg en op het creëren van toestroom naar de stad. Dit zou dan ten goede dienen te komen aan de ondernemers in de buurt van het pand. Factor 3 staat daar tegenover door zich volledig te focussen op de effecten die de programmering heeft op de gesteldheid van de wijk. Factor 4 sluit zich hier bij aan door een rol voor het pand te zien in de gentrification van de wijk. Men is echter minder expliciet dan in factor 3. Factor 5 is een combinatie van 2 en 3. Men ziet een functie op stedelijk niveau een positief effect hebben voor zowel de ondernemers als de wijk.

5.8 De Factors en Persoonlijke Systeemreconstructies: Verklaringen

Iedere besproken systeemreconstructie is een ideaaltype. Dit wil zeggen dat deze de ‘perfecte’ sortering vertegenwoordigt. Iemand die deze sortering zou leggen zou zodoende voor 100 procent correleren op de systeemreconstructie. De werkelijkheid is immer weerbarstig, dus de mensen die significant correleren op eenzelfde factor kunnen onderling verschillen. Zowel ten opzichte van de factor als van elkaar. Daarnaast is het niet zo dat als iemand significant op een factor scoort, hij of zij het per definitie oneens is met de inhoud van een andere factor. Hieronder worden de opvallende verschillen tussen de personen in een factor besproken en gezocht naar een mogelijke verklaring waarom ze toch in de betreffende factor vallen. De respondent die op geen enkele factor significant scoorde, maar wel op drie factoren redelijk, wordt apart besproken. De correlaties kunnen worden gezien in bijlage 4.

Reconstructie 1

Degenen die significant correleren op reconstructie 1, scoren allen zeer hoog. De hoogste correlatie is 0,8167, de laagste 0,7274. De bandbreedte van dit verschil is klein. De verklaring hiervan ligt in de posities van de respondenten. Twee van de respondenten zijn werkzaam bij DKC en gezien het

feit dat beide nauw betrokken zijn bij het pand mag het geen verrassing heten dat zij op min of meer dezelfde wijze het systeem reconstrueren. De verschillen tussen de twee zit vooral in de nuance. De een is bijvoorbeeld meer uitgesproken tegen een bibliotheek, de ander minder uitgesproken over de rol van de gemeente. De andere drie respondenten zijn de huidige gebruikers van het pand. Hoewel het in de lijn der verwachting ligt dat deze op dezelfde wijze het systeem reconstrueren, bleek dit tijdens de interviews niet het geval te zijn. Een van de respondenten gaf aan dat culturele instellingen onderling nogal van mening kunnen verschillen en dat het delen van een gebouw niet per se een makkelijk gegeven is. Desondanks zijn er met betrekking tot de toekomst van het gebouw weinig meningsverschillen. Wederom zit het verschil in de nuance. De een is wat uitgesprokener over de rol van de gemeente, namelijk dat deze sterk dient te zijn. De ander is wat negatiever dan de rest over het betrekken van te veel andere partijen. De verklaring dat deze twee groepen elkaar vinden in deze reconstructie is waarschijnlijk te vinden in de band die beide groepen met elkaar hebben. Dat het pand voor DKC vooral waarde heeft als vlakke vloer theater is niet nieuw en de huidige gebruikers passen precies in dat idee.

Reconstructie 2

Van de drie personen die significant correleren op deze factor zijn er twee gebruikt voor de theoretische verklaring. De derde respondent scoort aanzienlijk lager. De drie liggen tussen de 0.7513 en de 0.5140. Dit lijkt te wijzen op een groter verschil tussen de respondenten dan bij de eerste reconstructie. De drie respondenten komen uit verschillende hoeken. De gewone ondernemer, ambtenaar van het OBR en een ambtenaar van Stadsontwikkeling reconstrueren het systeem op min of meer dezelfde wijze. De ondernemer en het OBR zitten in dat opzicht meer op een lijn dan de ambtenaar van Stadsontwikkeling. De laatste is bijvoorbeeld een stuk positiever over het pand als ontmoetingsplek voor de creatieve klasse. De andere twee hebben hier aanzienlijk minder mee.

De ondernemer is van mening dat ondernemers niet noodzakelijk betrokken hoeven te worden bij de financiering van het pand, terwijl Stadsontwikkeling en OBR hier een stuk positiever tegenover staan. Het OBR staat daarentegen weer minder positief tegenover een laagdrempelige programmering. Tenslotte is de ondernemer uitgesproken over de creatieve economie. Deze worden niet geacht te veel te profiteren van de ontwikkelingen in het pand, dat dienen vooral de lokale ondernemers te zijn.

Dat deze drie op dezelfde wijze tegen de toekomst van het pand aankijken was tevoren niet verwacht. Een mogelijke verklaring is hier niet direct in de data voorhanden. Een mogelijkheid is dat de ambtenaar van het OBR, werkzaam bij Investerings en Fondsen, door deze positie eerder

geneigd is om problemen vanuit een economisch perspectief te bezien. Dit sluit dan aan op de visie van de ondernemer, die gezien zijn positie als winkelier de ontwikkelingen bij het pand vooral ziet vanuit een winst en verlies perspectief. Dat de ambtenaar van Stadsontwikkeling op deze wijze het systeem reconstrueert mag als een verrassende uitkomst worden gezien.

Reconstructie 3

Hierbij correleren twee personen significant, de een is ambtenaar van deelgemeente Centrum, de ander de andere ambtenaar van Stadsontwikkeling. Beide scoren hoog en ontlopen elkaar nauwelijks, 0,7443 en 0,7784. Dit lijkt er op te wijzen dat er weinig verschil bestaat tussen de twee. Dit klopt, er zijn echter twee opmerkelijke verschillen. Ten eerste staat de ambtenaar van de deelgemeente positief tegenover de optie het pand te verbouwen tot een appartementencomplex. Hiermee is hij de enige die deze optie openhoudt. Ten tweede is hij positiever tegenover het idee om het pand een prominente rol te geven als podium voor de studenten van de verschillende kunstacademies in de stad. Voor de rest is men opmerkelijk eensgezind.

Dat deze twee op dezelfde manier het systeem reconstrueren is niet verrassend. Beide staan vanuit hun positie en betrokkenheid dicht bij de wijk, en vertegenwoordigen op deze manier dit belang. De ambtenaar van de deelgemeente is verantwoordelijk voor het wijkactieprogramma in het Oude Westen, de ambtenaar van Stadsontwikkeling is een van de auteurs van het masterplan voor de wijk. Zodoende ligt het voor de hand dat zij in hun visie op de toekomst van het pand veel oog hebben voor de belangen van de wijk. Het is echter opvallend dat de andere ambtenaar van Stadsontwikkeling deze opvatting niet deelt.

Reconstructie 4

Bij deze reconstructie correleren twee personen significant, het verschil tussen beide is betrekkelijk groot, 0,7925 en 0,6927. Wederom wijst dit op een aantal verschillen tussen beiden. De eerste is de cultureel ondernemer op de Nieuwe Binnenweg, de ander een van de ontwikkelaars van creatieve panden. Men verschilt over de financiering. De eerste is een stuk positiever over financiering door de gemeente dan de ander. Daarnaast is de ondernemer meer geneigd het pand te laten functioneren als ontmoetingsplek voor de creatieve klasse. De ontwikkelaar is hier niet negatief over, maar ziet liever de levendigheid in het pand terugkomen, waardoor dit type mensen het pand weer weten te vinden. Men verschilt ook over de vraag of met het vertrek van het Lanteren/Venster een culturele bestemming van het pand overbodig is geworden. De ontwikkelaar is een stuk explicieter in het antwoord, namelijk dat dit niet het geval is. De cultureel ondernemer is hier neutraler over. Beide

vinden elkaar in de houding over de rol van de gemeente. Deze dient zich op de achtergrond te houden. De ontwikkelaar is tevens van mening dat de trekker een ondernemer dient te zijn die iets kan opzetten zonder te veel inmenging van de gemeente. De ondernemer staat hier meer open in, met als enige voorwaarde dat de trekker niet uit de publieke sector afkomstig is.

Dat twee ondernemers zich zo negatief opstellen ten opzichte van de gemeente mag wellicht geen verbazing wekken. Dat creatieve ondernemers dit zijn wellicht wel. Uit de interviews blijkt dat dit voornamelijk komt door de ervaringen van beide personen met de gemeente. Deze zijn verre van positief te noemen, waardoor men zich verzet tegen inmenging door de gemeente. Hoewel van verschillende achtergrond en uit verschillende plaatsen, reconstrueren ze het systeem hierdoor vrijwel op dezelfde wijze.

Reconstructie 5

Deze reconstructie bevat vijf respondenten die significant scoren. Het verschil tussen de laagste, 0,5339 en de hoogste score, 0,7468 is groter dan bij elke andere factor. Dit is een indicatie dat het onderlinge verschil tussen de personen die significant zijn ook groter is. Hieronder worden een aantal van deze verschillen besproken.

De ideale versie van de reconstructie spreekt een voorkeur uit voor andere kunstvormen dan theater. Als men naar de individuen kijkt die deze reconstructie delen dan valt op dat men hier niet allemaal even uitgesproken over is. De galeriehouder is hier uitgesproken in, net als de directeurs van SKAR en het CBK. Theater is volgens hen een gepasseerd station. De bestuurder van de deelgemeente en de programmamanager van Woonstad zijn hier minder uitgesproken in. Zij hechten meer belang aan het uiteindelijke resultaat, een stedelijke functie, dan aan de exacte invulling hiervan. Dit kan verklaard worden doordat de eerste drie allen werkzaam zijn in de culturele sector en de anderen niet. Waar men ook over verschilt is of het proces plat of juist hiërarchischer dient te verlopen. De mensen van de deelgemeente, SKAR en woonstad zijn gematigd tot zeer positief over een plat proces. De galeriehouder en directeur van het CBK zijn daarentegen gematigd negatief tot zeer negatief over een plat proces. Tenslotte hangt men allemaal het idee aan dat de nieuwe functie van stedelijk niveau dient te zijn, maar of hiermee ook mensen van buiten de stad dienen te worden getrokken is geen uitgemaakte zaak. De directeurs van SKAR en het CBK zijn hier niet bijzonder enthousiast over, de bestuurder en programmamanager zijn neutraal en de galeriehouder is zeer enthousiast.

Dat deze personen dezelfde systeemreconstructie hebben is een verrassende uitkomst en was niet vooraf te voorzien. De scheidslijn tussen gemeente, maatschappelijk instelling, culturele sector

en ondernemer loopt dwars door deze reconstructie heen. Het zijn echter allen mensen, zoals ook uit de interviews blijkt, die een open blik hebben op de stad en de waarde van een icoonfunctie voor stad en wijk zien. Daarin vinden ze elkaar.

Concluderend

Er zijn vijf systeemreconstructies van betekenis gevonden waar mensen op correleren. De ideale versies van deze reconstructies zijn besproken, en de verschillen en overeenkomsten tussen de vijf zijn duidelijk gemaakt. Tenslotte is er besproken hoe de mensen die samen een bepaalde reconstructie delen onderling alsnog kunnen verschillen. Hiermee is gepoogd te laten zien welke nuance en complexiteit met gebruik van de Q methode in beeld kan worden gebracht. De verschillen tussen mensen krijgen meer betekenis als men weet dat het nuanceverschillen zijn. Of juist omdat de verschillen worden veroorzaakt door fundamentele verschillen in het type reconstructie dat men heeft.

H6 Conclusie

Op basis van de analyse in het vorige hoofdstuk wordt hier een antwoord geformuleerd op de beide hoofdvragen. Ten eerste of er overeenstemming over de toekomst van het pand is te bereiken, en waarom dit wel of niet een moeilijke opgave is en of de Q methode een geschikte methode is om grensoordelen te onderzoeken.

6.1. De Toekomst van het Pand

In hoofdstuk 5 is duidelijk geworden dat er over een belangrijk onderwerp in ieder geval hetzelfde wordt gedacht. Iedereen die betrokken is bij het proces is van mening dat een culturele functie voor het pand de beste bestemming is. Van de mensen bij DKC en in de culturele sector is dit wellicht te verwachten, maar van zowel de ambtenaren buiten DKC als de mensen buiten de gemeente niet direct. Dit wijst er wellicht op dat men allen deel uitmaakt van hetzelfde waardesysteem en alleen op het niveau van systeemreconstructies verschilt. Aanwijzingen hiervoor vindt men in de functie voor de stad die men aan cultuur toeschrijft. In min of meerdere mate is men er allen van overtuigd dat een culturele functie voor het gebouw de stad aantrekkelijker maakt en een positieve invloed op de wijk heeft. Daarnaast denkt vrijwel iedereen dat het openbreken van de voorgevel en het vestigen van een horecagelegenheid een positieve invloed heeft op het gebied en op de wijk. Tenslotte denken de meesten dat er, in beginsel, gezocht dient te worden naar alternatieve financieringsmogelijkheden. Omdat DKC de verantwoordelijkheid draagt bij het ontwikkelen van plannen worden de verschillen besproken vanuit het perspectief van deze organisatie.

Op het gebied van de systeemreconstructies zijn er echter een aantal fundamentele verschillen. Aan de kant van DKC en de huidige gebruikers is het duidelijk. Men ziet het liefst een continuering van de huidige situatie, met de uitbreiding aan de voorkant en een programmering gericht op de wijk. De financiering kan niet alleen door de gemeente gedragen worden, maar men ziet wel een grote rol weggelegd voor de gemeente in het proces. Met de laatste twee punten zijn de mensen die het probleem vanuit een economisch perspectief benaderen het eens, maar in de huidige inrichting zien zij geen brood. Dit betekent dat men het inhoudelijk niet eens is met de richting van denken van DKC, iets wat problematisch kan zijn. Vooral omdat de personen die op deze wijze het systeem reconstrueren, met name het OBR, belangrijk zijn voor de financiële dekking van de plannen.

De mensen in de derde reconstructie hebben vooral oog voor de wijk en zijn van mening dat er een brede coalitie dient te worden gevormd. Het openbreken van de straat zien zij als een

positieve toevoeging voor de wijk. Op basis van hun voorkeur voor een functie die op de wijk is gericht en een grote rol voor de gemeente lijken deze personen aansluiting te kunnen vinden bij DKC. De mensen uit de vierde reconstructie zullen waarschijnlijk het moeilijkst te bereiken zijn voor de gemeente. Zij wijzen bij voorkeur veel betrokkenheid van de gemeente af, inhoudelijke is er wellicht overeenstemming te bereiken. De gemeente is echter, bij monde van DKC, voor een voortzetting van de huidige situatie. De kans is zeer reëel dat hierdoor de plannen om die reden worden afgewezen. Aan de andere kant zijn de personen die het systeem op deze wijze reconstrueren niet van levensbelang voor de planvorming, maar voor het gebied kan het geen kwaad als er een bestemming komt die aansluit op de wensen in het gebied.

De vijfde en laatste systeemreconstructie verschilt inhoudelijk en beschouwt het pand vanuit een stedelijk perspectief. Men ziet het liefst de filmfunctie in het pand terugkeren, zodat het samen met muziek en beeldende kunst weer een ontmoetingsplek van verschillende kunsten kan worden. De wijk is hier niet belangrijk in, behalve dat men denkt dat een sterke icoon functie per definitie de wijk ten goede komt. Onder de personen die deze systeemreconstructie hebben, bevinden zich een aantal invloedrijke en belangrijke personen. De beide directeuren van SKAR en het CBK hebben een toonaangevende positie en kunnen invloed uitoefenen. Mocht DKC voor de financiering Woonstad er bij willen betrekken dan is het wellicht niet zo goed dat de programmamanager hiervan een mening heeft die sterk afwijkt van de gemeente.

Zo beschreven dringt de indruk zich op dat de wijze waarop DKC, en de huidige gebruikers, de toekomst zien nogal afwijkt van hoe de rest deze ziet. Daar komt bij dat degenen buiten DKC behoorlijk van inzicht verschillen over wie wat dient te doen, hoe het gedaan dient te worden en wat er uiteindelijk gebeurt. De vraag is in hoeverre dit ook belangrijk is. DKC zou zich de vraag dienen te stellen wie echt van belang is voor de toekomst en wiens visie er minder toe doet. Hiertegenover staat dat het moeilijk is te voorspellen of degenen die nu belangrijk zijn, dit in de toekomst ook nog zijn en vice versa. Het gevaar ligt op de loer dat de eigen plannen worden doorgezet, terwijl het draagvlak hiervoor niet groot genoeg is. Een oplossing kan zijn om de aansluitingspunten, die er wel degelijk zijn, te gebruiken om tot een gezamenlijk plan te komen. Wellicht is een goede uitleg van de situatie waarin DKC zich bevindt voldoende. Ook kan het verschaffen van inzicht waarom bepaalde opties wellicht niet haalbaar zijn, helpen om nader tot elkaar te komen.

6.2. De Mogelijke Consequenties en Aanbevelingen

Hoewel het proces nog in de kinderschoenen staat en er nog geen duidelijke omliggende plannen zijn ontwikkeld, is het wel mogelijk om op basis van de open- of geslotenheid van de verschillende actoren een voorspelling te doen en op mogelijke gevaren te wijzen. Hieronder wordt dit beschreven vanuit het perspectief van DKC, omdat zij degenen zijn die belast zijn met de plan- en uitvoering en, vanwege het feit dat de gemeente eigenaar van het pand is, het meeste belang bij het pand hebben.

Op dit moment is de houding van DKC ten opzichte van het proces, de inhoud en de financiering overwegend gesloten te noemen. Voor het proces wordt een sterke rol van de gemeente belangrijk geacht, en is draagvlak onder betrokkenen van ondergeschikt belang. Deze houding is mede ingegeven door het feit dat de gemeente heeft bepaald dat het pand een culturele functie dient te behouden. Hierdoor voelt men zich verantwoordelijk om de leiding te nemen, en te bepalen wat er in het pand gaat gebeuren. Buiten DKC, en de huidige gebruikers, verschilt men nogal van mening over deze instelling. Factor 2, waarin zowel ambtenaren als ondernemers vallen is het op het gebied van het proces in grote lijnen eens met de positie van DKC. Ondernemers dienen wel te profiteren van de uitkomst van het proces, maar hoeven niet gehoord te worden. Factor 3 is echter een andere visie toegedaan: mensen in de wijk dienen actief betrokken te worden bij het proces, en er dient een brede coalitie van publieke, culturele en private partijen te komen die vormgeven aan het proces. Factor 4 is hier weer op tegen, maar bovendien tegen te veel bemoeienis van de gemeente. Deze dient zich vooral op de achtergrond te houden. Factor 5 is tenslotte van mening dat de buurt niet betrokken hoeft te worden, maar dat er verder wel ruimte voor inbreng dient te zijn vanuit andere partijen. Er kan geconcludeerd worden dat maar een beperkte groep het eens met DKC over hoe, en met wie, het proces dient te verlopen. Het gevaar ligt op loer dat betrokken actoren vervreemd raken van de gemeente en het proces, en zodanig weerstand gaan bieden aan de plannen van DKC. Hierdoor wordt het vervolgens lastiger voor DKC om draagvlak voor haar plannen te vinden, en succesvol tot uitvoer te brengen. Het is daarom raadzaam voor DKC te reflecteren of het zinvol en constructief is om het initiatief op deze manier naar zich toe te trekken. Wellicht is er een manier om het proces open te houden, zeker in het begin, zodat belangrijke partners zoals Lingotto niet afgeschrikt worden.

De geslotenheid van DKC ten opzichte van het proces wordt mede veroorzaakt door de geslotenheid op het gebied van de uiteindelijke bestemming van het pand. Men is uitgesproken over de waarde van het pand; deze ligt besloten in de aanwezige vlakke vloer zalen. Deze dienen voor de stad behouden te worden, en zodoende zijn de huidige gebruikers de voornaamste kandidaten. Als

men bij DKC graag draagvlak voor het beleid wil hebben dan kan men niet verder afzitten van haar omgeving. In geen van de andere factoren wordt er aangegeven dat dit belang gedeeld wordt. Factor 2 en 5 zijn vooral voorstander van een filmfunctie, factor 3 wil de programmering vooral richten op de wijk en factor 4 is heeft geen uitgesproken mening, behalve dat de inrichting commercieel en financieel duurzaam behoort te zijn. Ook door deze houding van DKC dreigt aansluiting met de omgeving te missen. Haar visie wordt niet gedragen door de andere betrokkenen, behalve de huidige gebruikers zelf. Wellicht is er een combinatie mogelijk van functies, zoals ten tijde van het oude Lanteren/Venster, maar DKC is duidelijk over de filmfunctie: deze heeft geen toekomst. Dit maakt het moeilijk om draagvlak te verkrijgen. Wellicht is het beter als DKC het ideaal van een vlakke vloer theater los te laten en te kijken over een combinatie mogelijk is van functies. DKC heeft, uiteraard, redenen om voor haar visie te kiezen, en bij de andere betrokken is deze argumentatie niet bekend. Communicatie hierover kan een eerste, belangrijke stap zijn om een dialoog op gang te brengen over de inhoud van het pand. Dit vereist echter wel dat men zich ten aanzien van het proces meer open opstelt, en ruimte biedt voor alternatieve ideeën. Hierdoor kunnen zelfs de partijen uit factor 4 wellicht meer bij het proces betrokken worden, aangezien hun voornaamste klacht over gemeente is dat zij zich weinig aantrekt van de betrokken culturele ondernemers in de buurt van het pand.

Tenslotte, de financiering. DKC is zich er van bewust dat door de financiële positie van de gemeente er andere, wellicht private, partijen dienen te worden gevonden voor de financiering van de plannen. Op dit vlak staat men open voor andere actoren. Alle andere factoren zijn zich tevens bewust van deze noodzaak. Het is echter wel opvallend dat men in over het algemene proces redelijk gesloten is, en voor de inhoud zeer gesloten, maar hier open is. Het probleem is dat het verondersteld mag worden dat als investeerders een financiële bijdrage leveren, men ook mee wil kunnen beslissen over de inhoud, en misschien zelfs over het proces. Dit staat echter haaks op de houding van DKC ten opzichte van deze twee facetten. Dit kan fnuikend zijn voor de ambitie van DKC om door middel van coproductie tot een sluitende financiering te komen. Als partijen geacht worden alleen maar geld in te brengen kan dit investeerders afschrikken, waardoor een sluitende financiering een ideaal blijft. Ook hier geldt dat DKC zich dient beraden op de houding die men aanneemt ten opzicht van het proces en de inhoud, omdat de mogelijke consequenties voor de financiering zeer verkeerd kunnen uitpakken. In dit geval is het voor DKC aan te raden de consequenties van een open houding ten opzichte van de financiering te accepteren, en zich meer open op te stellen ten opzichte van de inhoud en het proces.

6.3. Grensoordelen, systeemreconstructies en de Q methode

Het concept van grensoordelen en systeemreconstructies lijkt goed te passen bij de aannames die ten grondslag liggen aan de Q methode. Vooral het gegeven dat volgens de Q methode mensen een subjectiviteit bezitten die uniek is, maakt het in theorie zeer geschikt om dit te gebruiken voor onderzoek. Dit komt immers overeen met de notie dat iedereen zijn eigen systeemreconstructie heeft. Dat de Q methode over een manier beschikt om deze subjectiviteit operant te maken en daarmee reproduceerbaar, is iets wat zeer in het voordeel spreekt van de methode. Echter, doordat mensen gevraagd worden een sortering te maken met een set statements die *alle* grensoordelen bevat met betrekking tot een onderwerp, maakt het potentieel problematisch. Het kan het effect hebben dat de sortering die mensen neerleggen beïnvloedt wordt door de aanwezigheid van nieuwe manieren van kijken, waar men nog onbekend mee is. Tijdens het afnemen van de sorteringen kwam dit een aantal keer voor, waardoor de sortering van een persoon veranderde. Dit heeft tot zover bekend echter niet de uitslag van het onderzoek beïnvloed. De vijf systeemreconstructies zijn getrouw aan de verzamelde kwalitatieve data en wijken niet af. Dit kan verklaard worden door de hoeveelheid variabelen die men verzamelt tijdens het afnemen van sorteringen. Een of twee wijzigingen in sortering van een individu hebben een marginaal effect als er 55 statements worden gesorteerd door 18 personen. Het aantal mogelijke variaties in de sorteringen is immens, waardoor een kleine wijziging op de uiteindelijke uitkomst weinig invloed heeft. Toch blijft het een punt waar men goed op dient te letten wil men deze methode zelf toe passen.

Het vertalen van attitudes naar systeemreconstructies is een lastige gebleken. Bij Q wordt gezocht naar factors met het grootst mogelijke verschil. Bij systeemreconstructies kunnen de verschillen marginaal zijn, maar wel zeer relevant voor het verloop van een proces. De overlap die hierdoor ontstaat kan tijdens het analyseren van de output van PQmethode tot verwarring leiden. Soms zijn de verschillen klein, maar wel belangrijk. Gelukkig biedt de Q methode de ruimte voor eigen interpretatie wat betreft de inhoud. Veel van de factors correleren betrekkelijk hoog met elkaar, maar omdat de data suggereren dat dit klopt, is dit geen probleem. Het gaat uiteindelijk om de theoretisch relevante verschillen tussen de reconstructies, en niet primair om de statistisch relevante verschillen.

De analyse van de waardesystemen die ten grondslag zouden kunnen liggen aan de verschillende systeemreconstructies is lastig. Het is moeilijk om mensen hierover te laten praten, laat staan om een uitspraak te doen over mensen die zich, zonder dat ze dat van te voren weten, groeperen met anderen. Dat is overigens een kracht van Q. Men wordt verrast door de groeperingen die ontstaan, verwachtingen kunnen na de eerste analyse al worden losgelaten. Daar staat tegenover

dat de data die verzameld worden met behulp van Q een goede basis kunnen vormen voor een onderzoek naar onderliggende waarden en overtuigingen.

Een van de kritiekpunten is dat een sortering voor mensen een te zware taak is om goed te kunnen volbrengen. Hoewel de cognitieve last om 55 statements te sorteren naar eigen inzicht behoorlijk is, is tijdens dit onderzoek niet gebleken dat mensen veel moeite hadden met de taak. Sterker nog, veel mensen vonden het een welkome afwisseling van interview waar men, zoals een van de respondenten het stelde, ‘vaak toch een standaard verhaal afraffelt’. Doordat men geconfronteerd wordt met andermans grensoordelen dwingt dit de respondent om goed na te denken over zijn eigen positie. Men kan stellen dat de verzamelde data hierdoor meer recht doen aan de posities van de mensen dan bijvoorbeeld een interview. Dit resultaat wordt mede bereikt doordat iedere respondent met dezelfde input wordt geconfronteerd. Dit betekent wel dat het geheel aan statements een goede en volledige weerspiegeling van het discours dient te zijn. Tenslotte bleek men door het maken van een sortering ook bereid meer te vertellen. Doordat actieve participatie is vereist van de respondenten lijkt men meer open te staan voor vervolgvragen.

Uiteindelijk kan geconcludeerd worden dat de Q methode een zeer geschikte methode is om systeemreconstructies en grensoordelen te onderzoeken. Het levert een schat aan data op, waardoor de posities van mensen zeer gedetailleerd kunnen worden geanalyseerd. Door de gevonden systeemreconstructies naast de kwalitatieve data van individuen te leggen krijgt men een goed en helder inzicht in de verschillen tussen mensen, groepen en hun zienswijzen.

Literatuurlijst

- Agendapost Wethouder Wonen, Ruimtelijke Ordening en Vastgoed (OBR) (2011) '*Aankoop Gouvernestraat 129-133 (vm Lanteren Venster)*'
- Brown, S. (1980) '*Political Subjectivity – Applications of Q Methodology in Political Science*' Yale University Press: New Haven
- Cultuurprogramma Rotterdam, 2010
- Cuppen, E., S. Breukers, M. Hisschemöller en E. Bergsma (2010) '*Q Methodology to select participants for a stakeholder dialogue on energy options from biomass in the Netherlands*' Ecological Economics 69 p. 579-591
- Dienst Kunst en Cultuur (2008) '*Onderzoek naar de Wenselijkheid en Mogelijkheid van een Culturele Functie op de Locatie Lantaarn/Venster in de Gouvernestraat*'
- Edelenbos, J. G. R. Teisman en M. Reuding (2001) '*Interactieve Beleidsvorming als Sturingsopgave*' Innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster, Den Haag
- Exel, J. van en G. de Graaf (2005) '*Q Methodology: A sneak preview*' Beschikbaar op www.qmethodology.net
- Flood, R. L. (2006) '*Rethinking the Fifth Discipline*' Routledge: New York
- Gebiedsvisie Het Oude Westen '*Binden en Verleiden*' (2008)
<http://www.lantarenvenster.nl> bezocht op 14-7-2011
- Jones, B. D., F. R. Baumgartner (2005) '*The Politics of Attention – How Government Prioritizes Problems*' University of Chicago Press: Chicago
- Koppenjan, J. F. M., en E.H. Klijn (2000) '*Politicians and Interactive Decision Making: Institutional Spoilsports or Playmakers*' Public Administration Vol. 78 (365-387)
- Laswell, H.D. (1948) '*Power and Personality*' W. W. Morton: New York
- Marlet, G. (2009) '*De Aantrekkelijke Stad*' VOC Uitgevers: Nijmegen
- McKeown, B en D. Thomas (1988) '*Q Methodology*' Sage University Papers: New York
- Meadows, D. H. (2010) '*Thinking In Systems*' Earthscan: London
- Pröpper, I. M. A. M. en D. A. Steenbeek (1998) '*Dilemma's van Interactieve Beleidsvorming*' Bestuurskunde nr. 7 (292-301)
- Rittel, H. J. W. en M. M. Webber (1973) '*Dilemmas in a General Theory of Planning*' Policy Sciences 4, 155-169

- Saris, J. S. van Dommelen en T. Metze (2008) *'Nieuwe Ideeën voor Oude Gebouwen – Creatieve Economie en Stedelijke Herontwikkeling'* NAI Uitgevers: Amsterdam
- Schmolck, P (2002) PQmethod: www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/pqmethod
- Snow, D. A., E. Burke Rochford Jr., S. K. Worden en R.D. Benford (1986) *'Frmæ Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation'* American Sociological Review Vol. 51 464-481
- Teisman, G., A. van Buuren en L. Gerrits (2009) *'Managing Complex Governance Systems - Dynamics, Self-Organization and Coevolution in Public Investments'* Routledge: London
- Teisman, G. (2007) *'Publiek Management op de Grens van Chaos en Orde'* SDU Uitgevers, Den Haag
- Ulrich, W. (1998) *'Systems Thinking as if People Mattered – Critical Systems Thinking for Citizens and Managers'* Lincoln School of Management working paper 23
- Ulrich W. (1993) *'Some Difficulties of Ecological Thinking, Considered from a Critical Systems Perspective: A Plea for Critical Holism'* Systems Practice, Vol. 6 No. 6
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/LantarenVenster> bezocht op 14-7-2011
- Yin, R.K. (2009) *'Case Study Research'* Sage University Papers: New York

Bijlage 1: Lijst met Statements (Gerandomiseerd)

<p>1. Het oude Lanteren/Venster pand dient mensen van buiten de stad aan te trekken met haar programmering</p>
<p>2. Het pand aan de Gouvernestraat dient vooral gemeenschapskunst te programmeren voor de stad als geheel</p>
<p>3. In het pand aan de Gouvernestraat dient een ontmoetingsplek te komen voor experimentele muziek en beeldende kunst</p>
<p>4. De vlakke vloer zalen en repetitieruimtes maken dat het pand vooral waarde heeft voor de theater- en danssector.</p>
<p>5. De uiteindelijke programmering is van ondergeschikt belang aan het feit dat het weer een ontmoetingsplek voor de creatieve klasse dient te worden</p>
<p>6. Financiering van de verbouwing en exploitatie is vooral een taak van de gemeente</p>
<p>7. De winkels aan de Nieuwe Binnenweg dienen door de nieuwe functie te profiteren van de bezoekersstroom die ontstaat in de richting van de Gouvernestraat</p>

8. De exploitatie van het pand aan de Gouvernestraat speelt een belangrijke rol in het aantrekken van hogere inkomens in de wijk

9. De exploitatie en verbouwing dient door de (cultuur)sector zelf gefinancierd te worden

10. Voor de financiering van de verbouwing en exploitatie dient gezocht te worden naar private investeringspartijen, zoals de Triodos Bank

11. Het belang van het pand zit vooral in de opdrachten die het oplevert voor de lokale (creatieve) economie zoals grafische ontwerpers.

12. De wijk heeft behoefte aan een plek waar alle culturen elkaar kunnen ontmoeten en tegelijkertijd kunst kunnen consumeren

13. De verhuizing van het Lanteren/Venster heeft een culturele functie in het pand overbodig gemaakt

14. De 'procestrekker' dient uit de culturele sector te komen.

15. Het pand aan de Gouvernestraat kan het beste verbouwd worden tot een appartementencomplex

<p>16. Om de exploitatie van het pand mede te bekostigen dienen bepaalde ruimtes beschikbaar te worden gesteld aan lokale ondernemers</p>
<p>17. Om de exploitatie te bekostigen dient er een zichtbare horeca functie in het pand te komen.</p>
<p>18. De functie van het gebouw (muziek, film, theater) dient afgestemd te worden op het aanwezige aanbod in de directe omgeving, zodat er een cultureel gebied kan ontstaan samen met het CBK, Rotown e.d.</p>
<p>19. Het pand aan de Gouvernestraat kan voor een verruiming van het aanbod van productie- en repetitieruimte zorgen waardoor de culturele sector in Rotterdam sterker wordt</p>
<p>20. Degene die het proces gaat trekken dient een politicus of bestuurder te zijn die hart voor de zaak heeft</p>
<p>21. Bij de nieuwe programmering van de Gouvernestraat dient vooral rekening gehouden te worden met een dagprogrammering, zodat de wijk Het Oude Westen een culturele ontmoetingsplek krijgt.</p>
<p>22. Er is in Rotterdam genoeg plek voor theater. De Gouvernestraat dient vooral een plek te worden voor kunstvormen die nog niet genoeg plek hebben in de stad</p>
<p>23. Het herstellen van de filmfunctie is belangrijk voor de toekomstige exploitatie van het pand</p>

24. Het cultuuraanbod in het pand van de Gouvernestraat dient laagdrempelig te zijn, zodat iedereen er in principe naar toe kan

25. De inrichting van het pand aan de Gouvernestraat dient te passen in het aantrekkelijker maken van de stad voor studenten

26. De bewoners in de wijk dienen betrokken te worden bij het nadenken over de nieuwe functie van het gebouw

27. Voor de financiering en exploitatie van het gebouw dient de gemeente op zoek te gaan naar ondernemers die dit voor hun rekening kunnen nemen.

28. Het belangrijkste aspect aan het Lanteren/Venster was de ontmoeting van verschillende kunstvormen in het pand. Dit dient behouden te worden

29. De bibliotheek die op het punt staat te verdwijnen uit de wijk zou zich in het gebouw dienen te vestigen

30. De nieuwe inrichting en exploitatie moet op zijn minst weer plaats bieden voor het IFFR

31. Aangezien de hernieuwde exploitatie van het pand de wijk ten goede komt op het gebied van aantrekkelijkheid dienen andere maatschappelijke actoren ook te investeren in het gebouw.

32. In het pand aan de Gouvernestraat dient een ontmoetingsplek te komen voor theater en film

33. Het gebouw dient met name een ontmoeting tussen theater en muziek te faciliteren

34. De huidige partijen in het pand, Theatergroep Max, het Productiehuis en Dansateliers, zouden ook in de nieuwe situatie de voornaamste gebruikers moeten zijn

35. Het pand aan de Gouvernestraat dient zodanig te worden ingericht dat het als een ontmoetingsplek voor kunstenaars kan fungeren

36. De toekomstige programmering dient vooral op jongeren gericht te zijn

37. Het gebouw kan het beste worden ingericht als winkelruimte

38. De huidige functie kan het beste als uitgangspunt genomen worden, waarbij er gekeken kan worden naar de uitbreiding van het aantal theater- en dansgezelschappen

39. Ondernemers in de wijk Het Oude Westen en aan de Nieuwe Binnenweg dienen betrokken te worden bij het nadenken over de nieuwe functie van het pand

40. Culturele instellingen in de stad dienen betrokken te worden bij het nadenken over een nieuwe functie van het gebouw

41. Horeca aan de Nieuwe Binnenweg dient te kunnen profiteren van de bezoekers van het nieuw in te richten gebouw.

42. Het pand aan de Gouvernestraat dient zich zowel te richten op bewoners van de wijk als de creatieve klasse zodat er een ontmoeting tussen verschillende groepen mensen plaats kan vinden

43. Door het gebouw een aansprekende functie te geven kan het proces van gentrification in het Oude Westen versneld worden

44. Er dient een brede coalitie van gemeente, culturele instellingen en lokale ondernemers te worden gevormd om te onderzoeken welke ontwikkelscenario's er zijn voor de Gouvernestraat

45. De gemeente dient het voortouw te nemen in het vormen van een stuurgroep die zich gaat richten op de ontwikkeling van de Gouvernestraat

46. Bij het ontwikkelen van een nieuwe functie van het pand dient de gemeente voornamelijk een rol op de achtergrond te spelen

47. Voor het succesvol verlopen van het ontwikkelproces dient er een 'trekker' te worden aangesteld. Iemand die het aanspreekpunt voor alle partijen is en voor de zaak kan gaan staan

48. Indien er een 'procestrekker' wordt aangesteld dient deze uit ambtelijke hoek te komen.

49. Het pand aan de Gouvernestraat is zeer geschikt voor een brede school, met verschillende functies voor de wijk (sport, opvang, zorg etc)

50. In het pand dient een Lokaal Cultuur Centrum (LCC) te komen zodat de cultuurparticipatie in de wijk omhoog kan

51. De focus van de nieuwe inrichting van het pand dient zich voornamelijk te richten op de ontwikkeling van kunstzinnig talent in de gemeente Rotterdam

52. Het pand aan de Gouvernestraat dient een podium te worden waar studenten van de verschillende academies voorstellingen en concerten kunnen geven.

53. De waarde van het pand ligt in de rol die heeft gespeeld in de (culturele) geschiedenis van Rotterdam

54. Wat er ook gedaan wordt met het pand, er dient voldoende draagvlak voor te bestaan in de wijk

55. De inrichting en functie van het pand dienen gericht te zijn op jongeren, in de stad en de wijk. De programmering dient hier op aan te sluiten

Bijlage 2: Lijst met Respondenten

1. **Teun van Ameijden** (Dienst Stadsontwikkeling)

Gebiedsmanager van de wijk het Oude Westen, de wijk waar de Gouvernestraat door heen loopt. Verantwoordelijk voor de uitvoering van beleid met betrekking tot vernieuwing van wijk. Een van de ontwikkelaars van het masterplan 'Het Oude Westen'. Gezien het Oude Westen een achterstandswijk is, kan het pand aan de Gouvernestraat een rol vervullen in het bereiken van de doelen van het plan. Deze zijn o.a. het versnellen van het proces van gentrification in de wijk.

2. **Jim Ekkelenkamp** (Dienst Stadontwikkeling)

Zit vanuit Stadsontwikkeling in de Stuurgroep het Oude Westen. Deze is belast met het ontwikkelen en uitvoeren van het masterplan 'Het Oude Westen', waarin de gewenste ontwikkelingen in de wijk worden beschreven, en de wijze waarop. Daarnaast is hij ook als bewoner van het Oude Westen betrokken bij de ontwikkelingen rond het theater.

3. **Peter Dekkers** (Deelgemeente Centrum)

Gebiedscoördinator van de Deelgemeente voor het Oude Westen. Betrokken bij de uitvoering van het wijkactie programma. Ondersteund de bestuurders van de Deelgemeente in de besluitvorming omtrent de portefeuille welzijn.

4. **Siebe Thissen** (Centrum voor Beeldende Kunst)

Directeur Kunst in de Openbare Ruimte van het CBK. Is in de rol als directeur betrokken geweest bij vorige plannen met het pand. Tevens is het CBK zeer dichtbij het pand gelegen, waardoor ontwikkelingen daar bijna per definitie invloed hebben op het Centrum. Te denken valt aan een toename van bezoekers en mogelijkheden voor een gedeelde programmering

5. **Michelle Mandos** (Dienst Kunst en Cultuur)

Als ambtenaar van de Dienst Kunst en Cultuur belast met de planvorming rond het theater aan de Gouvernestraat. Opdrachtgever van het onderzoek.

6. **Kirsten Oskam** (Investerings en Fondsen)

Belast met de beoordeling van het financiële gedeelte van de plannen voor de Gouvernestraat. IenF is de afdeling van de dienst Stadsontwikkeling die aanvragen voor financiering van plannen binnen de gemeente beoordeeld en advies aan de raad en het college uitbrengt. Zij zijn in wezen poortbewakers en spelen een grote de rol in het uiteindelijke oordeel van de politiek in dit soort gevallen.

7. **Dick Pakkert** (Rotown)

Dhr. Pakkert is directeur van Rotown, een poppodium aan Nieuwe Binnenweg. In de hoedanigheid van directeur is hij initiatiefnemer geweest van de 'Music Mile'. Dit had tot plan om samen met het CBK, het oude Lanteren/Venster, Odeon en het toenmalige Club Watt een gebied te creëren dat zich zou profileren als een gebied waar men voor vele soorten muziek terecht zou kunnen. Hierdoor is hij betrokken bij de ontwikkelingen in het gebied.

8. **Gerrit Peters** (Theater de Gouvernestraat)

Als verantwoordelijke voor de dagelijkse gang van zaken in het huidige Theater de Gouvernestraat is hij betrokken bij het vraagstuk. Dhr. Peters wordt actief betrokken bij het beleid van de gemeente. Daarnaast heeft een beslissing over de toekomst van de Gouvernestraat direct effect voor zijn functie.

9. **Eric Hoeflaak** (Woonstad)

Programmamanager Het Oude Westen voor woningbouwbedrijf Woonstad Rotterdam. Hij heeft belang bij het ontwikkelen van het pand aan de Gouvernestraat omdat dit de aantrekkelijkheid van de (koop) woningen in de wijk vergroot. Daarnaast heeft Woonstad bedrijfsruimte in de Gouvernestraat en zou een gezamenlijke ontwikkeling tot meer bedrijvigheid kunnen leiden

10. **Rob van Leeuwen** (Ondernemer op de Nieuwe Binnenweg)

Door het wegvallen van de diverse programmering en het wegblijven van het IFFR hebben de ondernemers te maken met een terugloop in omzet. Minder mensen bezoeken namelijk de Nieuwe Binnenweg.

11. **Mickel Beckers** (Dienst Kunst en Cultuur)

Adjunct-directeur van de Dienst Kunst en Cultuur en in deze rol verantwoordelijk en betrokken bij de ontwikkelingen rond het theater.

12. **Marcus Fernhout** (Codum)

Codum is een bedrijf dat zich bezighoudt met de exploitatie van ‘creatieve panden’, waarbij in oude, overbodige bedrijfspanden ateliers en studios worden gevestigd. Als mogelijke partner interessant voor de ontwikkeling van de Gouvernestraat.

13. **Chris Bouma** (SKAR)

Directeur van Stichting Kunstenaars Ateliers Rotterdam, verantwoordelijk voor de huisvesting van kunstenaars in de stad Rotterdam. Vanwege zijn positie betrokken bij de ontwikkelingen rondom het theater.

14. **Moniek Merkx** (Theatergroep MAX)

Als artistiek leider van Theatergroep Max een van de huidige gebruikers. Hierdoor direct betrokken bij de ontwikkelingen rondom het theater. Daarnaast heeft de gemeente Rotterdam MAX destijds beloofd altijd voor onderdak te zorgen. Het theater aan de Gouvernestraat is een van laatste plekken die geschikt onderdak biedt. Hierdoor bepalend voor de toekomstige ontwikkelingen.

15. **Tanja Elstgeest** (Productiehuis Rotterdam)

Zakelijk leider van het Productiehuis Rotterdam. Dit belast met ruimte te bieden voor de ontwikkeling van nieuw talent op het gebied van theaterregie en –productie. Op dit moment maakt het Productiehuis gebruik van de ruimtes in het theater en speelt daarom een rol in de ontwikkelingen rond het pand.

16. **Marjolijn Masselink** (Deelgemeente Centrum)

Bestuurder van de Deelgemeente, met de portefeuille Welzijn belast, waaronder ook cultuur valt. In deze hoedanigheid betrokken bij de besluitvorming omtrent de toekomst van het pand, het Oude Westen valt ook onder haar verantwoordelijkheid

17. **Martijn Bakker** (Lingotto)

Lingotto is een bedrijf dat gespecialiseerd is de ontwikkeling van creatieve panden. Waar Codum zich voornamelijk bezighoudt met de exploitatie, houdt Lingotto zich bezig met het vormen en uitvoeren van plannen voor panden waarin creatieven zich kunnen vestigen. In dit opzicht een mogelijke partner bij de ontwikkeling van het pand, en hun expertise kan zeer van pas komen.

18. **Frank Taal** (Galeriehouder)

Eigenaar van de galerie Taal, gevestigd in het Oude Westen. Hierdoor heeft de toekomstige functie van het pand invloed op zijn bezoekersstroom. Daarnaast zit hij in het bestuur van de overkoepelende vereniging voor galleries in Rotterdam. In deze rol is hij betrokken bij de huisvesting van galleries en exposities. Bij dit laatste zou een toekomstige functie een rol kunnen spelen.

Bijlage 3 Instructie voor Sortering

[CONDITION OF INSTRUCTION]

-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5

Bijlage 4: Correlatietabel voor Factoren

Tabel met de vijf factors. Significante ladingen zijn vetgedrukt. De codes voor de respondenten zijn afkomstig uit PQmethod, en zijn een samenvoeging van de naam en organisatie waar men toe behoort.

	Factors:				
	1	2	3	4	5
Respondenten:					
DGCMASSE	0.1973	0.1838	0.2334	0.2058	0.6291
CODUMFER	0.0702	0.3063	0.4837	-0.0471	0.4239
OBROSKAM	0.0406	0.7513	0.0553	0.0273	0.1379
DGCDEKKE	0.0126	-0.0677	0.7443	0.3867	0.2403
TAALFRAN	0.1449	0.2827	-0.0405	-0.1829	0.7468
DKCMANDO	0.7274	0.3027	0.3178	-0.1549	0.1087
PHRELSGE	0.7343	0.1128	0.1159	0.1688	0.2607
DKCBECKE	0.7473	0.2781	0.3353	-0.1858	0.1625
RTWPAKKE	0.1061	0.0658	0.0736	0.7925	0.1631
SKRBOUMA	0.4897	-0.1171	0.1552	0.2208	0.5339
GOVPETER	0.8167	0.1526	-0.1528	0.2538	0.0982
MAXMERX	0.7612	-0.1180	0.1217	0.0711	0.3156
DSVEKKEL	0.1548	0.5140	-0.0003	0.1708	0.4824
DSVAMEIJ	0.3645	0.1195	0.7784	0.0176	0.1012
ONDLEEUEW	0.2693	0.6819	0.1138	0.2949	0.2042
CBKTHISS	0.1488	0.1910	0.2697	0.0858	0.5690
LINBAKKE	0.0385	0.4888	0.1550	0.6927	0.0130
WSDHOEFL	0.3241	-0.0075	0.1673	0.2475	0.6483